

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky PdF UHK

Romské děti v náhradní rodinné péči

Bakalářská práce

Autor: Bc. Lucie Nosková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii
Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Bc. Lucie Nosková
Studium:	P15K0118
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii
Název bakalářské práce:	Romské děti v náhradní rodinné péči
Název bakalářské práce AJ:	Roma children in the substitute family care

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se ve své teoretické části zaměřuje na náhradní rodinnou péči. Zejména pak na pěstounství a podmínky k tomu, aby dítě bylo umístěno do pěstounské péče. Práce se konkrétně zabývá umístěním romského dítěte do neromské rodiny. Detailněji uvádí pohledy jednotlivých členů rodiny, kam bylo dítě v rámci pěstounské péče umístěno. Důraz je kladen na adaptaci dítěte v pěstounské rodině. Jak se dítě zapojuje a sžívá s novými rodiči s ohledem na jeho identitu. V praktické části práce je proveden kvalitativní výzkum, kde za pomoci případové studie je proveden rozhovor s několika členy pěstounské rodiny.

SAMKOVÁ, K. Romská otázka - Psychologické příčiny sociálního vyloučení Romů. Praha: Vydavatelství BLINKR s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87579-03-9 BITTNEROVÁ, D. Etnické komunity. Romové. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2014. ISBN 978-80-87398-45-6 BALVÍN, J. Pedagogika, andragogika a multikulturalita. Praha: Radix, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3 BITTNEROVÁ, D. Pomoc a pořádek - Kulturní modely v pomáhajících profesích. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015. ISBN 978-80-87398-48-7 WEINEROVÁ, R. Romové a stereotypy. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2632-1 MATĚJČEK, Z. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8 ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5 ARCHER, C. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4 KOVAŘÍK, J. Náhradní rodinná péče v praxi. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-957-7 MATOUŠEK, O. Ústavní péče. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-76-1 MACELA, M. Zákon o sociálně - právní ochraně dětí. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-728-7 ŠATAVA, L. Jazyk a identita etnických menšin. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0

Garantující pracoviště:	Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová, Ph.D.
Oponent:	Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 3. 2018

.....

Bc. Lucie Nosková

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne 25. 3. 2018

.....

Bc. Lucie Nosková

Poděkování

Ráda bych poděkovala, Mgr. Gabriele Caltové Hepnarové, Ph.D. za cenné rady a za poskytnutí odborného vedení při psaní práce.

Anotace

NOSKOVÁ, Lucie. Romské děti v náhradní rodinné péči. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se ve své teoretické části zaměřuje na náhradní rodinnou péči. Zejména pak na pěstounství a podmínky k tomu, aby dítě bylo umístěno do pěstounské péče. Práce se konkrétně zabývá umístěním romského dítěte do neromské rodiny. Detailněji uvádí pohledy jednotlivých členů rodiny, kam bylo dítě v rámci pěstounské péče umístěno. Důraz je kladen na adaptaci dítěte v pěstounské rodině. Jak se dítě zapojuje a sžívá s novými rodiči s ohledem na jeho identitu. V praktické části práce je proveden kvalitativní výzkum, kde za pomoci případové studie je proveden rozhovor s několika členy pěstounské rodiny.

Klíčová slova: Náhradní rodinná péče, adaptace, pěstounská péče, romství

Annotation

NOSKOVÁ, Lucie. Roma children in substitute family care. Hradec Králové: Faculty of Education University of Hradec Králové, 2018. Bachelor thesis.

The bachelor thesis focuses in its theoretical part on alternative family care. In particular, the foster care and the conditions for the child to be placed in foster care. The thesis specifically deals with the placement of a Romany child in a non-Roma family. In detail, there are presented the views of the individual family members where the child was placed within the foster care. An emphasis is put on the child's adaptation in a foster family. How the child takes part and rejoices with new parents with respect to his/her identity. There is shown a qualitative research in the practical part of the thesis where with the aid of a case study there is conducted an interview with several members of the foster family.

Keywords: Replacement family care, adaptation, foster care, Roma

Obsah

Úvod	9
1 Pěstounská péče	12
1.1 Formy pěstounské péče.....	14
1.2 Děti vhodné k umístění do pěstounské péče.....	15
1.3 Proces přijetí dítěte do pěstounství.....	17
2 Příchod dítěte do pěstounské rodiny	18
2.1 Výchova romského dítěte v neromské rodině	20
2.2 Vliv biologických rodičů na dítě v pěstounské péči.....	21
3 Dilemata a úskalí v procesu adaptace	23
3.1 Přijetí romského dítěte okolím	24
3.2 Organizace pro pěstouny a jejich činnost	25
4 Praktická část	28
4.1 Cíl práce a definování výzkumného problému	28
4.2 Výzkumná metoda	29
4.3 Výzkumný vzorek	29
4.4 Rozhovor se členy rodiny	30
4.5 Zpracování rozhovoru pomocí kódování.....	30
4.6 Výsledky výzkumného šetření	31
4.7 Shrnutí výzkumu	42
Závěr	45
Seznam použité literatury.....	47
Elektronické zdroje	48
Seznam příloh	I

Úvod

Pobyt v rodině je důležitým okamžikem v lidském životě. Každá rodina, adoptivní nebo pěstounská se snaží toto důležité období uchopit co nejlepším způsobem. Rodina se snaží osvojenému dítěti vytvořit zázemí a láskyplný domov. Když pomineme materiální stránku, je tady stránka druhá, neméně důležitá. A to stránka emocionální. Většina rodin má představu, že osvojené dítě se jim bude co nejvíce podobat. Ne vždy je ale takové přání splnitelné. Jsou však také rodiny, které nemají jasně daná kritéria a představy a chtějí poskytnout domov dítěti, které má mnohdy menší šanci na umístění do náhradní rodiny. Tyto děti jsou většinou jiného etnického původu. Práce pojednává o romských dětech v neromské rodině. Tato práce se týká především zapojení romského dítěte do neromské rodiny. Důraz je kladen zejména na to, jak se dítě v náhradní rodině adaptuje a také na to, jak se slučuje romská kultura dítěte s neromskou kulturou náhradních rodičů. Cílem práce je analyzovat začleňování romského dítěte do neromské rodiny.

První kapitola popisuje historii a vývoj pěstounské péče na našem území. Z čeho se pěstounská péče vyčlenila, jaké byly její formy a jaká je pěstounská péče v současnosti. Dílčí kapitola již blíže specifikuje formy pěstounské péče. A to pěstounskou péči na přechodnou dobu a dlouhodobou pěstounskou péči. Druhá dílčí kapitola první kapitoly uvádí, jaké děti jsou vhodné pro umístění do pěstounské péče. Zaměřuje se na děti romského etnika a jejich možnost umístění do pěstounské rodiny. Poslední dílčí kapitola vysvětluje, jak probíhá výběr pěstounů, co tento proces obnáší a jaká jsou kritéria a požadavky proto, aby bylo dítě svěřeno do pěstounské péče.

Druhá kapitola již popisuje samotný příchod dítěte do nové rodiny. Zvláště se věnuje prostředí, které nová rodina přináší. První dílčí kapitola druhé kapitoly se zaměřuje na to, jak se liší výchova romských dětí a dětí neromských. Zároveň přináší poznatky, jak ve výchově přistupovat k dětem romského etnika. Druhá dílčí kapitola přibližuje vztah biologických rodičů s dětmi v pěstounské péči. Popisuje důležitost navázání kontaktu dítěte se svou biologickou rodinou.

Třetí kapitola se pokouší odhalit dilemata a úskalí, které mohou nastat v procesu adaptace dítěte v nové rodině. U romských dětí je velice důležité přijmout s nimi i jejich národnost. Tato kapitola ukazuje, že toto přijetí může být někdy v příbuzenstvu velice komplikované. Na tuto kapitolu navazuje první dílčí část kapitoly, která popisuje, jak romské dítě přijímá jeho

okolí, spolužáci, sousedé. Protože proces pěstounství je procesem náročným, hlavně po psychické stránce, fungují organizace pro pěstouny, které se jim snaží tuto cestu ulehčit. Tomuto tématu se věnuje poslední dílčí kapitola třetí kapitoly. Představuje organizace, které působí v Královéhradeckém kraji a vysvětluje, jaké mají tyto organizace cíle a poslání.

Náhradní rodinnou výchovou a dětmi romského etnika se zabývají odborní autoři, jakými jsou například Zdeněk Matějček, který se zabývá historií pěstounské péče, psychologickými hledisky a porovnává rodiče biologické a rodiče náhradní z psychologického hlediska. Znamou autorkou odborných publikací o náhradní rodinné péči je také Dagmar Zezulová, která se například ve své knize Pěstounská péče a adopce dotýká základních témat, jakými jsou důvody, proč si vzít dítě do pěstounské péče, jak se připravit na příchod dítěte do rodiny, adaptace dítěte a zabývá se romskými dětmi v náhradní rodinné péči. Protože pro většinu populace je přijetí romského dítěte do pěstounské péče nepředstavitelné, zabývá se Dagmar Zezulová právě touto etnicitou. Další autor, který se podrobněji zabývá romským etnikem, je Pavel Říčan. Ve své knize S Romy žít budeme – jde o to jak, popisuje jednak historii Romů, tak i jejich vzdělávání a jak Romy vnímá okolní společnost. Petr Bakalář v knize Psychologie Romů ukazuje, jak Romové žijí, jaké mají tradice, a přibližuje tím jejich život těm, kteří nejsou s romskou kulturou blíže seznámeni.

Jarmila Valoušková působí jako psycholožka ve Fondu ohrožených dětí. Převládá u ní názor, že romské dítě v neromské rodině není věc úplně přirozená. Na základě toho pořádá Fond ohrožených dětí víkendové pobyty pro pěstounské rodiny s romskými dětmi. Osvojením romského dítěte se zabývá například i Mgr. Martina Vančáková ve svém díle Rozum a cit. Toto dílo vypracovala jako odborné materiály pro stejnojmenné sdružení a slouží hlavně jako odborná pomoc pěstounským rodinám. Autorka si zde klade několik otázek, například zda je vůbec potřeba vytvářet návody na výchovu romských dětí. Jsou opravdu romské děti tolik odlišné od jiných?

Romskou identitou se zabývá i Romaňi Luma. Zpravodaj internetového serveru Romea. Uvádí zde například reportáž z Fondu ohrožených dětí, kde již dospělý romský občan vypráví o svém umístění do neromské rodiny. Zmiňuje se zde o hledání vlastní identity v rodině a o tom, jak je toto hledání někdy obtížné. Na umístění romského dítěte do neromské rodiny existuje mnoho rozporuplných názorů a teorií. Lze se tedy spíše přiklonit k Mgr. Martině Vančákové, která praví, že výchova romských dětí není složitá a proto není potřeba žádných návodů pro pěstounské rodiče. Anebo se spíše přiklonit k teorii Jarmily Valouškové, která

nám ukazuje, že romské dítě v neromské rodině není věcí úplně přirozenou? Výzkumné šetření se zaměří na případovou studii rodiny, která přijala do pěstounské péče romského chlapce. V této části bude uskutečněn kvalitativní výzkum za pomoci interview s danými respondenty. Empirická část bude uskutečněna na základě konceptů v teoretické části. **Práce se zaměřuje na výzkumný problém:** Jaký vliv má pěstounská rodina na adaptaci romského dítěte v rodině?

1 Pěstounská péče

Počátky péče o opuštěné děti v českých zemích najdeme již v pražských nalezincích v 18. Století. V této době se v Praze nacházelo několik nalezinců. Například Nalezinec U Apolináře, Nalezinec na Karlově nebo Nalezinec „Vlašský špitál“. Děti z těchto nalezinců byly umísťovány do pěstounské péče. Již v této době bylo pěstounství odměňováno. Odměny pěstounům však s každým dalším rokem klesaly. O narozené a opuštěné děti se staraly kojné a chůvy, které za tuto činnost dostávaly zapláceno. Později se tyto kojné a chůvy úředně přejmenovaly na pěstouny. (Matějček, 26-27).

Pěstounská péče v období československé republiky se dělila:

„Pěstounská péče „nalezenecká“ – Dítě bylo svěřováno do pěstounské péče, tentokrát ne už jen ženě-pěstounce, nýbrž nejčastěji oběma manželům, a to do určitého věku dítěte. V pražském nalezinci to bylo do deseti let, později do šestnácti let – pak se dítě do ústavu opět vracelo.

***Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež** – V r. 1921 byl však vydán nový zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Na jeho základě již sociální pracovníci Okresních péčí o mládež vyhledávali pokud možno spolehlivé pěstouny – mravně bezúhonné, v dobrém zdravotním i psychickém stavu, s trvalým zaměstnáním, stálým bydlištěm a schopností zajistit dítěti řádnou výchovu.*

***Pěstounská péče v tzv. koloniích** – Tato myšlenka vznikla na Moravě, ale rychle se rozšířila i do Čech. Rodinné kolonie byly zakládány v určité obci, v několika sousedních obcích, v okrese, kde sociální pracovníci vyhledali 1520 vhodných rodin a svěřili jim děti do pěstounské péče. Poněvadž rodiny byly v blízkém sousedství, bylo snazší kontrolovat je i pomáhat jim v případě potřeby s výchovou svěřených dětí.*

***Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny** – bez soudního jednání. Tento způsob péče se pak měnil ve svěřování dětí prarodičům nebo jiným příbuzným. Je to jediný typ pěstounské péče, který přetrval z doby první republiky až do sedmdesátých let.“ (Matějček, 1999, 29-30)*

Tyto formy pěstounské péče, které uvádí Zdeněk Matějček, však netrvaly dlouhou dobu, a i když byl jejich systém více rozpracován a kladl se větší důraz na výchovu dítěte, byly po druhé světové válce zrušeny. „Po druhé světové válce, a zvláště po roce 1948 došlo ovšem k podstatným změnám. Zařízení, jež měla tradičně status nalezinců, byla přejmenována na „ústavy péče o dítě“, zrušeny byly jak Okresní komise péče o mládež, tak jejich Zemské ústředí, byl zlikvidován dřívější propracovaný systém péče o ohrožené děti a ukončena činnost všech dobročinných sdružení. Pěstounská péče ve všech formách, kromě příbuzenské, byla zrušena v roce 1950. Znovu obnovena byla až po 23 letech.“ (Matějček, 1999, 30)

V současné době je pěstounská péče jednou z možností náhradní rodinné výchovy. Upravuje ji **zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně – právní ochraně dětí**. Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, kterou podporuje stát. Pěstounská péče se řídí **Občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb.** O pěstounské péči vždy rozhoduje soud. Soud rozhoduje i v případě zrušení pěstounské péče. Pokud zrušení pěstounské péče navrhne pěstoun, soud mu je povinen vždy vyhovět. „Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a jedině soud může také rozhodnout o zrušení pěstounské péče. Může tak učinit pouze ze závažných důvodů, vždy ale musí pěstounskou péči zrušit v případě, že o to požádá pěstoun. Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte. V případě svěřeni dítěte do pěstounské péče je pěstoun povinen podporovat styk s jeho původní rodinou a osobami mu blízkými.“ (Adopce, 2010)

Je patrné, že se v historii pěstounská péče prolínala s péčí ústavní a že tehdejší forma pěstounství v sobě nese prvky dnešního pěstounství. Například pěstounská péče nalezenecká by mohla být zčásti přirovnána k pěstounské péči na přechodnou dobu. Forma pěstounství v koloniích v sobě skrývá dnešní formu dětských SOS vesniček. Proto již v této době by zde mohly být hledány základy dnešní pěstounské péče, ačkoli byly téměř všechny formy pěstounské péče v roce 1950 zrušeny. Dnešní forma pěstounské péče je již rozvinutou formou náhradní rodinné péče. Je kladen veliký důraz na práva dítěte a potřeby dítěte jsou vždy na prvním místě. Lze tedy říci, že dnešní forma pěstounství již obsahuje daleko rozvinutější a rozsáhlejší péči o dítě, než tomu bylo v minulých stoletích.

1.1 Formy pěstounské péče

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče a dělí se na **Pěstounství na přechodnou dobu** a na **Dlouhodobou pěstounskou péči**. Pěstounství na přechodnou dobu je forma náhradní rodinné péče, která poskytuje dítěti okamžitou pomoc. Jedná se většinou o děti ohrožené a tato forma péče je dočasná. Pěstounství na přechodnou dobu plní funkci krizového institutu, který je schopen okamžitě pomoci dítěti, které se dostalo do takových podmínek, kdy zázemí jeho biologické rodiny je nestabilní a tyto podmínky ohrožují vývoj a základní potřeby dítěte. Dítě je do rodiny umístěno do té doby, než si jeho biologická rodina zajistí podmínky a stabilní zázemí nebo do té doby, než se pro dítě najde jiná rodina. „*Bylo – li dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě věřeno do pěstounské péče, stále trvají. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. To neplatí v případě, že jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než po kterou má trvat pěstounská péče u sourozence, jenž byl do pěstounské péče svěřen jako poslední.*“ (Chceme být pěstouny, 2017)

V současné době se pěstounská rodina skládá většinou z manželského páru, který buď má své biologické děti anebo děti mít nemůže. O přijetí dítěte do pěstounské péče však může požádat i jednotlivec. Pěstounství dává možnost bezdětným rodičům nebo rodičům, kteří touží po osvojení dítěte z jakéhokoliv jiného důvodu možnost, aby došlo k uskutečnění jejich přání a zároveň aby poskytli domov dítěti, které je v ústavní péči. Tato práce se zaměří na individuální pěstounskou péči, která probíhá mimo zařízení pro pěstouny. „*Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě se svěřuje do péče jedince nebo manželské dvojice. Pěstouni mají právo rozhodovat o běžných věcech dítěte, k výkonu mimořádných záležitostí žádají souhlas rodičů, případně rozhodnutí za ně vydává soud. O svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud.*“ (Matějček, 1999, 34-35) Pěstounství na přechodnou dobu je první pomoc pro děti, které by se jinak ocitly v ústavní péči. Tomu chce právě tato forma pěstounství zamezit. Snaží se dětem uzpůsobit prostředí tak, aby minimalizovala nepříznivý dopad na psychický vývoj dítěte. Tuto formu pěstounské péče by měli vykonávat psychicky silní jedinci, protože pobyt dítěte u těchto pěstounů trvá poměrně krátkou dobu. Neměli by si k dětem vytvořit silnou citovou vazbu, ale přistupovat k tomu jako k laskavé pomoci a péči o dítě, které bude brzy umístěno v jiné

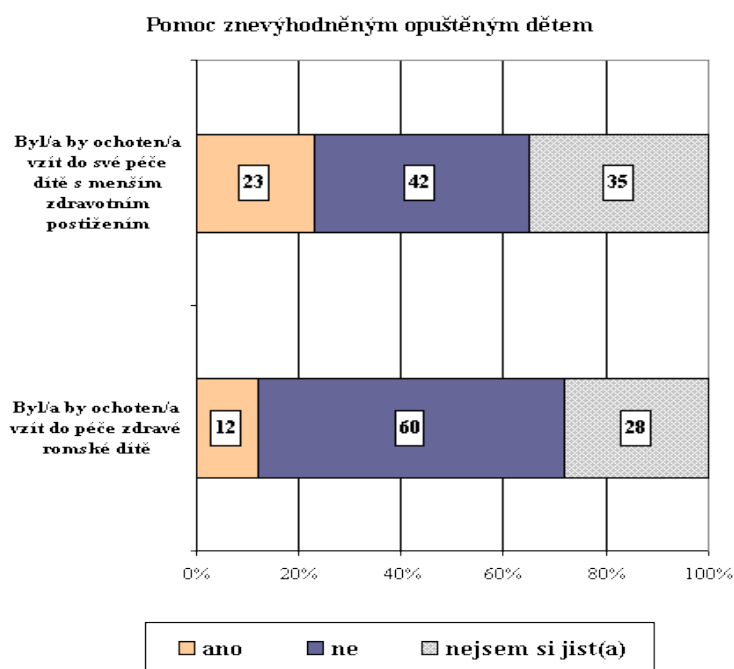
rodině. Dlouhodobá pěstounská péče již předpokládá, že dítě přijaté do této pěstounské péče v rodině zůstane až do plnoletosti. V této formě pěstounství se náhradní rodiče připravují na to, že se o dítě budou dlouhodobě starat, avšak i zde si musí uvědomit, že se dítě může vrátit zpět do své biologické rodiny.

1.2 Děti vhodné k umístění do pěstounské péče

Děti, které mohou být osvojeny náhradními rodiči, jsou buď děti opuštěné, nebo děti osiřelé. Opuštěné děti přichází většinou z rodin, která je nefunkční a není šance, že by se v této biologické rodině situace zlepšila. Osiřelé děti jsou děti, kterým zemřeli rodiče a nemá se o ně kdo postarat. Většinou však do pěstounské péče přicházejí děti opuštěné. U osiřelých dětí existuje větší pravděpodobnost, že se o ně postarají blízcí příbuzní. Dagmar Zezulová ve své knize *Pěstounská péče a adopce* upřesňuje, jakých dětí se pěstounská péče týká. *„Pěstounská péče se týká obvykle dětí starších, které nejsou vhodné pro adopci, dětí, které nejsou zcela zdravé, dětí odlišného etnika, sourozeneckých skupin a dětí, o něž se rodiče zajímají, ale nemají dlouhodobé podmínky pro jejich výchovu. Pěstounská péče je tedy jakousi formou smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá. Pěstouni nemají rodičovská práva a také nemají vůči dítěti vyživovací povinnost, tato práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům.“* (Zezulová, 2012, 200)

V pěstounské péči se ocitají děti, o které se rodiče starat nemohou (rodiče jsou ve výkonu trestu), o které se rodiče starat neumějí (děti se syndromem CAN), nebo o které se rodiče starat nechtějí. Tato práce se týká romských dětí a jejich umístění do náhradní rodinné péče. Je zaměřena především na opuštěné romské děti. Romská populace je známá především svými vazbami na příbuzné a rodinu. I přesto však je každoročně do ústavů umísťováno nejvíce dětí romského původu. Umísťování dětí s jinou etnicitou do náhradních rodin u nás není tak častým jevem. Hlavním důvodem, proč romské děti nejsou tak často umísťovány do rodin, je právě jejich etnicita. Podle výsledků výzkumu z roku 2005, který provedl Ústav empirických výzkumů STEM, pouze 12% populace by byla ochotna si vzít do péče opuštěné romské dítě. Tento výsledek, byl do značné míry ovlivněn, náboženským vyznáním. 60% dotazovaných odpovědělo, že by opuštěné romské dítě do péče nepřijalo, a 28% dotazovaných si není jisto. Výsledky výzkumu ukazují srovnání opuštěných romských dětí s dětmi s menším zdravotním postižením. Z provedeného výzkumu jasně vyplývá, že 23%

populace by si do své péče vzalo spíše dítě s menším zdravotním postižením než zdravé romské dítě.

Obr. 1 - Pomoc znevýhodněným opuštěným dětem (STEM, 2005)

Romské děti sice nejsou tak často umísťovány v českých rodinách, avšak v zahraničí se jejich šance na umístění do rodiny zvyšuje. „ Loni novou rodinu v zahraničí našlo 54 chlapců a děvčat. Z nich 44 nebylo ještě pět let. Etnický původ se sice neevidoval, podle zprávy o stavu menšiny ale většinu tvořily právě romské děti. Podle autorů vládního dokumentu představuje vysoký podíl romských dětí, jimž se zprostředkuje osvojení do ciziny, dlouhodobý problém. Pro hochy a děvčata zahraniční adopce totiž znamená velkou zátěž – dostanou se do jiného prostředí s jinou kulturou a jiným jazykem. V některých případech se zpretrhají i vazby se sourozenci, kteří zůstali v Česku.“ (Romea, 2015) Umísťování romských dětí do náhradní rodinné péče v zahraničí je možná způsobeno tím, že v jiných zemích je větší multikulturalita a společnost není tak negativně zaměřena proti lidem jiného etnika.

1.3 Proces přijetí dítěte do pěstounství

Aby mohlo být dítě umístěno do pěstounské péče, musí rodina podniknout několik zásadních kroků, aby rodině bylo dítě svěřeno. Nejprve si rodina musí podat žádost na obecním úřadě o přijetí dítěte do pěstounské péče. Po podání žádosti je na obecním úřadě založena spisová dokumentace dítěte. Tato spisová dokumentace obsahuje osobní údaje dítěte, jeho zdravotní stav, doklad o tom, že je občanem České republiky, údaje o jeho rodině a sociálních poměrech, ve kterých žije. Dále tato dokumentace obsahuje rozhodnutí příslušných orgánů a doklad o tom, že dítě z právního hlediska může být umístěno do pěstounské péče. Vše je zaštitěno zákonem **O sociálně – právní ochraně dětí č.359/1999 Sb.** Obecní úřad vyhotoví kopii spisové dokumentace dítěte a předá ji krajskému úřadu. Krajský úřad vede evidenci dětí, které mohou být umístěny do pěstounské péče a také evidenci žadatelů o pěstounství. Obecní úřad vyhotovuje kromě spisové dokumentace dítěte i spisovou dokumentaci žadatelů. Tato žádost musí obsahovat osobní údaje žadatele, zda má v České republice trvalý pobyt, jaké jsou jeho ekonomické a sociální poměry, výpis z rejstříku trestů, zprávu o zdravotním stavu. To vše musí být stvrzeno písemným souhlasem žadatele a k dokumentaci je připojeno i stanovisko obecního úřadu. I tato spisová dokumentace se odesílá na krajský úřad. Zde však musí být součástí i odborné posouzení žadatelů. Odborné posouzení žadatelů spočívá ve vyhodnocení, zda je žadatel dostatečně motivován k osvojení dítěte, zda je v pořádku jeho psychický stav a jaké má k pěstounské péči předpoklady. U dítěte je posuzováno, zda je připraveno k umístění do pěstounské péče. Po těchto úředních záležitostech je žadatel povinen zúčastnit se přípravného kurzu, kde působí odborníci a snaží se žadatelům ukázat, jak s dítětem komunikovat, lépe se poznat a hlavně jak přispět k co nejlepší adaptaci dítěte v rodině. (MPSV, 2013). Proces přijetí dítěte do pěstounské péče je časově náročný a složitý. Proto existuje řada neziskových organizací, které se celý proces snaží pěstounským rodinám co nejvíce usnadnit. Jednou z nich je například Sdružení pěstounských rodin, která poskytuje žadatelům poradenství, přípravu na přijetí dítěte do rodiny a také databázi dětí připravených na pěstounskou péči. Tato databáze se jmenuje, Hledáme vás, mámo, táto a eviduje děti, které by mohly být umístěny do náhradní rodinné péče. Jména dětí jsou změněna, ale je zde popsán jejich zdravotní stav a stručně jejich charakteristika. Po nahlédnutí do databáze je patrné, že dětí v databázi jsou převážně většinového etnika.

2 Příchod dítěte do pěstounské rodiny

Zásadní skutečnost, která hraje v celém procesu pěstounské péče zásadní roli je ta, zda dítě do rodiny přichází z ústavní péče nebo ze své biologické rodiny. Pokud dítě přišlo do rodiny z ústavní péče, může si s sebou nést do jisté míry následky z tohoto prostředí. „*Dospělým se nedá důvěřovat, nedá se věřit jejich slovům, stačí se jen přizpůsobit tomu, co ode mě požadují*“ – takové mohou být pocity dítěte, jež zažilo opuštění. Životní nejistota, nedůvěra, nízké sebevědomí, odmítání sebe sama až sebepoškozování, touha po lásce, strach z blízkosti, problémy při vytváření trvalejších vztahů – to je základní charakteristika opuštěného dítěte. Jeho chování je zaměřené na to, aby žilo a přežilo v poškozujícím a zraňujícím prostředí a v nepřírodných vztazích. Dítě, které ztratilo rodinu a dostalo se do dětského domova nebo jiného kolektivního zařízení, je ovlivněné tím, že se zklamalo ve svých rodičích a tím prožívá zklamání ze všech dospělých. Dítě si to možná neuvědomuje, ale ovlivňuje to jeho chování. „ (Náhradní rodina, 2012) Pěstouni by měli být psychicky připraveni na příchod dítěte do rodiny a co nejvíce s dítětem komunikovat. Sdílet s dítětem své pocity a snažit se v tomto odvětví vzdělávat. Velice důležité je navázat k dítěti již od začátku otevřený a laskavý přístup. Nesnažit se ho za každou cenu změnit nebo hned po příchodu do rodiny diktovat jasná pravidla a nařízení. Proces pěstounské péče, jak již bylo zmíněno výše, znamená velice složitý proces pro všechny zúčastněné osoby. Je velice důležité, aby dítě, které přišlo do nové rodiny, bylo na tento příchod připravené a aby vše probíhalo co nejlepším způsobem. Albin Škoviera ve své knize Dilemata náhradní výchovy uvádí: *"Výchozím a nenahraditelným předpokladem pro náhradní rodičovství (ne však předpokladem dostačujícím) jsou osobnostní kvality, v nichž stojí na předním místě psychická stabilita, altruismus, komunikativnost a prosociálnost. Významný je aktivní postoj k životu a světu, který nestojí a nepadá se získáním dítěte."* (Škoviera, 2007, 67). Příchod dítěte do rodiny je velice silný psychický proces pro obě strany. Jak pro pěstouny, tak pro dítě. Aby vše proběhlo co nejlepším způsobem, musí být nové rodinné zázemí plně připraveno.

V rodině, která si chce vzít dítě do pěstounské péče, se často vyskytují i biologické děti. I ty by se měly na příchod dítěte do rodiny připravit, aby se tato situace zvládla co nejlepším způsobem. „*Zvláště u zájemců o pěstounskou péči se mnohdy jedná o rodiny, ve kterých už nějaké děti žijí, ať už jde o děti biologické, nebo děti adoptované, jež však vyrůstají v rodině od raného dětství. Často se na nás obracejí maminky, které trápí otázky, jak moc mají zasvětit své děti do problematiky dětí žijících v ústavech, jak je připravit na příchod nového*

nestandardního sourozence, a především jak ošetřit, aby vlastní děti příchodem dítěte do PP netrpěly. (Zezulová, 2012, 27) Na příchod dítěte do rodiny se musí pečlivě připravit celá rodina. Je však důležité, aby rodina komunikovala i se svými dalšími příbuznými. Příchod dítěte se netýká pouze rodiny samotné, ale i například prarodičů. I tam by měla být komunikace na dobré úrovni. Všichni by se měli připravit nato, že se s dítětem budou často stýkat a věnovat se mu. Pokud však do rodiny přichází dítě jiné etnicity, je tento proces mnohem těžší. Rodina by měla být připravena na odlišnou kulturu dítěte a přizpůsobit mu k tomu i nové prostředí. Důležité je, aby žadatelé byli schopni a připraveni přijmout dítě romského etnika. Pokud do pěstounské péče vstupují s tím, že romské dítě takzvaně předělají a dítě se již k romství nebude vracet, mnohdy přijde veliké zklamání. *„Existují osvojitelé, kteří romské dítě přijmou, ale výchovu zaměří způsobem „nikdy nesmíš být jako oni“. Tj. za jeden z nejtěžších trestů pak považují výrok: „Chováš se jako cikán!“* (Gabriel, 2008, 39) Proto pěstouni, kteří žádají o romské dítě, by se měli více seznámit s romskou kulturou. Pěstouni by se také měli připravit na skutečnost, že dítě nebude svým okolím plně přijato a že pro mnohé lidi je přijetí romského dítěte do neromské rodiny nepřírozené. S příchodem dítěte do rodiny nastává adaptační proces, který je mnohdy pro dítě velice náročný. Dítě přichází do neznámého prostředí, seznamuje se s novými lidmi, věcmi kolem něj a také činnostmi, které se v rodině odehrávají. Pěstouni by měli akceptovat, že dítě jejich zvyklostí a celkový chod domácnosti nezná a že se s ním bude seznamovat pomaleji. Proto je dobré, neklást hned na začátku na dítě veliké nároky, aby se s novým prostředím dítě mohlo seznámit a aby adaptace probíhala co nejlepším a nejpřírozenějším způsobem. Protože jistě pěstounům velice záleží na tom, aby adaptace dítěte probíhala bez velké psychické zátěže, je důležité, aby byli trpěliví a k dítěti přistupovali pomalu a s menšími nároky. Je dobré s dítětem více komunikovat, aby zjistili, co dítě prožívá a jak na něj nové prostředí působí. Pokud se komunikace mezi dítětem a pěstouny podaří, bylo by dobré ji udržovat, aby se mezi dítětem a pěstouny vytvořila důvěra a otevřenost. Při problémech nebo v obtížných situacích, které mohou při adaptaci nastat, by poté důvěra a otevřenost mohla pomoci některé problémy vyřešit lépe.

2.1 Výchova romského dítěte v neromské rodině

Při výchově romského dítěte v neromské rodině je důležité si uvědomit a akceptovat jeho původ a národnost. Pokud dítě přichází z romské rodiny, je důležité seznámit se s tím, jak romská rodina funguje a do jaké míry je výchova romských dětí odlišná od výchovy dětí v majoritní společnosti. Jak se liší výchova dětí v romské rodině a výchova dětí v majoritní společnosti uvádí Pavel Navrátil ve své knize Romové v české společnosti: *"Matky romských dětí jsou zaměřené především na aktuální potřeby dětí. Zajímá je zejména, jak se děti cítí, co chtějí, co nechtějí. Aktuální spokojenost dětí je pro ně na prvním místě, proto se soustřeďují především na péči o ně a plnění jejich potřeb. Majoritní matky se snaží své děti především vychovávat. Zabývají se motivy a charakterem svých dětí, vymýšlejí strategie, pravidla, odměny a tresty tak, aby děti přijaly hodnoty, které zastávají rodiče, a aby se chovaly podle jejich představ i za nepřítomnosti rodičů."* (Navrátil, 2003, 106 - 107) Pokud jsou romské děti zvyklé na přístup romských matek, může se jim poté výchova matek neromských zdát velice přísná a adaptace těchto dětí v nové rodině by mohla být velice obtížná. V první řadě je velice důležité navázat důvěru mezi matkou a otcem, popřípadě dalšími sourozenci, kteří se v rodině nacházejí. To vše jistě vyžaduje velikou dávku trpělivosti a kompromisů. Petr Bakalář se zabývá výchovným stylem Romů. *„Demeter (1993) ukazuje, že pro způsob výchovy v romských rodinách je charakteristický nedostatek řádu - jí se, když je hlad, vstává se a jde spát podle potřeby, mezi Romy se přirozeně rozdává – pokud je z čeho (neříká se prosím, děkuji). Negativními důsledky této výchovy je neschopnost podřídit se nepříjemné povinnosti, malá odolnost vůči stresu, neschopnost udržet pozornost ve škole, neschopnost odložit uspokojení na pozdější dobu.“* (Bakalář, 2004, 44 – 45) Právě tento spontánní a neřízený způsob života může při výchově romského dítěte v neromské rodině vyvolat rozporuplné a nejisté situace. Nelze se tedy domnívat, že chování romského dítěte, které popsal Petr Bakalář ve své knize je podmíněno nedostatečnou výchovou. Právě tento spontánní způsob života je charakteristický pro romskou národnost a pěstouni by měli být s tímto způsobem života dokonale seznámeni. Nastavení výchovy podle způsobu majoritní společnosti by bylo pro dítě velice zmatečné a stresující. Je potřeba nalézt vhodný způsob, jak nastavit výchovný styl, který by akceptoval i výchovný styl Romů. Při příchodu dítěte do rodiny může být dítě negativně ovlivněno výchovným prostředím. Oldřich Matoušek ve své knize Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny uvádí: *„Pokud se dítě dostane do nového, příznivějšího prostředí (kterým by pokud možno měla být rodina, nikoliv ústav), bezděčně v něm začne svým chováním organizovat předešlé nepříznivé výchovné prostředí. To je častý*

důvod selhávání pěstounské péče. Pěstouni se jen obtížně vyrovnávají s toxickým vlivem traumatizovaných dětí na rodinu. Proto se v současnosti začíná uplatňovat požadavek, aby náhradní rodiče traumatizovaných dětí byli vycvičeni ve specifických strategiích, které jsou souborně označovány jako terapeutické rodičovství.“(Matoušek, 2010, 51)

Důležitým faktorem, který ve výchově dítěte hraje velkou roli, je to, aby se pěstouni co nejvíce seznámili se zdravotním stavem dítěte a s prostředím, ze kterého pochází. Spousta dětí, které do rodin přichází, trpí různými poruchami chování. Mohou to být například různé hyperkinetické poruchy, které ovlivňují vývoj dítěte. Na tohle je třeba dbát veliký ohled a na základě diagnózy dítěte s ním pracovat. Každé dítě je jiné a mělo by se k němu přistupovat s individuální péčí.

2.2 Vliv biologických rodičů na dítě v pěstounské péči

V procesu pěstounské péče hrají biologičtí rodiče velice důležitou roli. Pokud kontakt dítěte se svou biologickou rodinou nenarušuje jeho vývoj a neohrožuje dítě samotné, mělo by se dítě se svou rodinou stýkat a pěstouni by k tomu měli vytvořit vhodné podmínky. *„Stěžejní roli má v tomto okamžiku příslušný sociální pracovník, který by měl s ohledem na znalost situace, tedy i důvodu, který vedl k odebrání dítěte a znalosti prostředí, do kterého je dítě umístěno, určit jakým způsobem budou probíhat kontakty mezi dítětem a jeho rodičem v nejbližších hodinách. S postupem samotného případu se samozřejmě mohou měnit i pravidla pro kontakt dítěte a jeho biologických rodičů, ale na prvním místě bychom vždy měli zohledňovat práva, potřeby i zájem dítěte, které mají být však deklarovány přímo dítětem samotným, nikoliv předjímány jeho okolím (např. domněnka, že dítěti bude lépe, když nenavštíví rodiče ve vězení, protože to přeci není prostředí pro dítě, aniž by se někdo dítěte ptal, jaký je jeho názor).“* (Nadace Cejt, 2015) Uskutečnění kontaktu dítěte s biologickými rodiči zamezí narušení citové vazby a zároveň eliminuje narušení emočního vývoje u dítěte. Pro pěstouny je to jistě velice náročná situace, protože vyvažují přechody dítěte mezi stabilním a nestabilním prostředím, ve kterém se dítě při setkání se svým biologickým rodičem ocitá. Je jistě zapotřebí klást veliký důraz na psychologickou přípravu pěstounů, kteří jsou právě v těchto situacích hlavní činitelé. Na tyto situace jsou pěstouni připravováni v rámci vstupních příprav. Setkání s biologickými rodiči, kteří mají jisté patologické chování, musí být pro pěstouny nelehkou situací, protože k dítěti navázali jistou citovou vazbu. Nejdůležitější jsou však

potřeby dítěte, a to by mělo být vždy pro pěstouny na prvním místě. „*Primární roli v otázce „volání hlasu krve“ hraje hloubka vztahu s náhradními rodiči. Tam, kde se podaří navázat hluboké a trvalé citové pouto mezi dítětem a jeho novou rodinou, kde panuje důvěra a otevřenost a kde etnický původ dítěte není opředen různými obavami a tabuizováním, jsou z větší části obavy zažehnány. Dítě si nejspíš bude nějakým způsobem zajímat o svůj původ, aby si dotvořilo svůj sebe-koncept, ujasnilo své kořeny.*“ (Vančáková, 2011, 19) Pokud se jedná o dítě romského etnika, musí být pěstouni připraveni akceptovat jeho kulturu a identitu. Pěstouni by si měli být plně vědomi, že je dítě romské národnosti a zcela tuto skutečnost přijmout. V tomto ohledu však mnohdy vyvstane problém, protože spousta pěstounů tuto skutečnost zastírá a snaží se dítě vést ke své národnosti. Při setkání dítěte se svými biologickými rodiči – Romy a s jejich romským zázemím, může být dítě odlišným přístupem značně dezorientováno a je tu riziko narušení jeho identity. I toto, může být jeden z důvodů, proč v databázích více zůstávají děti romského etnika. Setkávání s romskou biologickou rodinou je pro pěstouny mnohdy natolik velký problém, že od přijetí romského dítěte do pěstounství ustupují. V některých případech je kontakt s biologickou rodinou velice obtížný. Je to tím, že biologická rodina nejeví o dítě žádný zájem nebo je například ve výkonu trestu. V této situaci je potřeba vyhodnotit, co je pro dítě důležité. Pokud pěstouni dítě v kontaktu s biologickými rodiči dostatečně nepodporují, může postupem času a s přibývajícím věkem vzniknout touha po nalezení vlastní identity. Dítě se více začne zajímat o svoji minulost, původ, biologickou rodinu. I na toto musí být pěstounská rodina připravena. Pokud by dítě toužilo poznat svoji biologickou rodinu, měli by při něm pěstouni stát a plně ho podporovat, i když je to jistě velice těžké. Pěstounská péče s sebou nese i riziko, že se o dítě přihlásí původní rodina a dítě se jí vrátí zpět. I na to musejí být pěstouni při přijetí dítěte připraveni.

Důležitým krokem v pěstounské péči je i s dítětem mluvit o jeho biologické rodině. Zejména se zaměřit na to, aby se dítě netrápilo myšlenkami, proč ho jeho biologičtí rodiče nechťejí. „*V zásadě jsem pro citlivě sdělenou pravdu – nevymýšlet si, nelhat, nezatajovat. A pokud něco nevíte, prostě říci nevím. Je-li vaše dítě nakloněno fantazijním hrám, je možné zkusit si celou situaci převést do pohádkové roviny. Znáám děti, které si chybějící porod s novou maminkou prostě potřebují odžít, takže se spolu domluví a na porod si hrají.*“ (Zezulová, 2012,113) Je důležité dítěti nic nezatajovat a od začátku si s dítětem budovat důvěru, aby se mezi náhradním rodičem a dítětem vytvořila dostatečná citová vazba. Nepravdivými informacemi by mohl rodič narušit důvěru dítěte tak, že by už nemusela být nikdy obnovena.

3 Dilemata a úskalí v procesu adaptace

Pokud přijde romské dítě do neromské rodiny, jistě to znamená velikou změnu pro pěstouny a pro dítě. Mnohdy však vyvstanou problémy v širokém rodinném příbuzenstvu. Není důležité pouze, aby dítě přijali samotní pěstouni, je důležité, aby tuto situaci přijal i další zbytek rodiny. Tuto situaci těžce snášejí například prarodiče, kteří se s novou změnou nedokážou vyrovnat. Martina Vančáková ve své knize *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči* toto úskalí zmiňuje: „*Za zvážení stojí také silný a pevně vyjadřovaný negativní postoj některého z nejbližších příbuzných. Mnoho prarodičů či sourozenců, případně i dětí zájemců o přijetí etnicky odlišného dítěte, má obavy z takového kroku. Tyto obavy většinou postupně mizí, zejména po poznání konkrétního dítěte, které do rodiny přijde. Existují však případy, kdy někdo z blízkých příbuzných nedokáže odlišné dítě akceptovat ani po delší době. Rodina se tak dostává do situace, kdy je tímto negativním vztahem příbuzného k dítěti silně ovlivňována v životě a vzájemných vztazích.*“ (Vančáková, 2011, 13) Hana Soukupová ve své knize *Prožívat několik životů* popisuje reakce příbuzenstva na příchod romských dětí do rodiny: „*Moje rodina to všechno nesla velice těžce. Maminka vůbec reagovala ošklivě, ta nechtěla žádné černé dítě do domu. Moji sourozenci začali říkat, že k Cikánům jezdit nebudou, takže jsem byla dost dlouho bez sourozenců. I když se pak leccos upravilo, ty vztahy už nikdy nebyly jako dřív. Moje rodina mě zavrhlá, kdežto mužovi rodiče byli skvělí*“ (Soukupová, 2008,71)

Nejsou to však pouze prarodiče, kteří se s etnicky odlišnými dětmi nemohou smířit. Dítě začíná nový život a často se kvůli své etnicitě musí vypořádat s mnoha konflikty a problémy. Pavel Říčan se o potřebě soužití romských i neromských dětí zmiňuje ve své knize *S Romy žít budeme – jde o to jak*: „*Opakuji možná už do omrzení. Vaše děti určitě budou v této zemi žít s Romy, jde jen o to, jak. Uznat tento prostý fakt, nestrkat před ním hlavu do písku, to je základní příspěvek rodičů k tomu, aby jejich děti byly schopny žít nejen spolu s Romy, nýbrž i s příslušníky dalších národů, kterým se naše země – jako součást multikulturní Evropy – otevře co nevidět.*“ (Říčan, 1998, 130) Problém nastává, pokud však pěstouni přijmou do své péče dítě, kterému zaprou jeho identitu. Již od počátku mají záměr toto dítě vychovat a přistupovat k němu jako k dítěti neromskému. Tento problém zmiňuje ve své publikaci *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči* Zbyněk Gabriel a Tomáš Novák: „*Existují osvojitelé, kteří romské dítě přijmou, ale výchovu zaměří způsobem „nikdy nesmíš být jako oni“.* Tj. za jeden z nejtěžších trestů pak považují výrok: „*Chováš se jako cikán!*“

Psychologové se jednoznačně shodují s P. Říčanem, který naopak napsal: „Romské dítě musí vědět, že je Rom a být na to hrdé.“ Jinak dochází ke krizím identity. (Gabriel, 2008, 39)

Přijetí dítěte s jeho etnickým původem je důležitým krokem k překonání mnoha citových úskalí, která mohou v průběhu pěstounské péče vyvstat. Pěstounská péče může být velice náročným procesem a životním obdobím. Proto, aby se dalo toto období zvládnout a radovat se z nového vztahu se svým dítětem je potřeba, aby se pěstouni nebáli obrátit na odbornou pomoc. Tu jim může poskytnout odborná organizace nebo psycholog. Vypěstují si tak odpovídající psychickou odolnost na to, aby zvládli jistá úskalí, která mohou do jisté míry souviset i s nepřívětivým okolím rodiny. Není vyloučeno a dokonce je častým případem, že se od pěstounů odvrátí jejich vlastní příbuzenstvo, přátelé, sousedé.

3.1 Přijetí romského dítěte okolím

Pro dítě v pěstounství se nemění pouze rodina, ale i vnější prostředí. Nastupuje do nové školy, má nové spolužáky, kamarády. Zejména lidé v menších lokalitách, jakými jsou například vesnice, pohlíží na příchod romského dítěte do jejich společenství dosti nedůvěřivě. I přes slušné vystupování dítěte, jde s ním vždy i jeho etnicita, kterou někteří lidé v majoritní společnosti odmítají. Rodina jistě musí čelit spoustě nepříjemným situacím a uhýbajícím pohledům. Najednou se z nich stávají nežádoucí, aniž by se něčím provinili. Tento problém je obecně způsoben odmítavým postojem „gádžů“ k romské populaci. *„Oblast současných vzájemných vztahů mezi Romy a Neromy, určená stále do značné míry etnickými stereotypy a předpojatostí, antipatiemi, nedůvěrou a nevraživostí na obou stranách až po vážné projevy rasové diskriminace vůči Romům v současnosti ze strany skinheadů a nejen jich, se v posledních letech spíše tedy zhoršuje než naopak. Stav, v jakém tyto kontakty jsou, ovlivňuje jak současná, tak i předchozí historická zkušenost a zejména rozdílnost hodnotových orientací příslušníků té které skupiny – tedy konkrétních jednotlivců, stereotypní předsudky přetrvávají však vzhledem k celku, byť třeba nejsou racionálně podloženy.“ (ZKOLA, 2005)* Zejména v menších lokalitách vznikají drobné konflikty a dítě může zažívat skličující pocity. Pěstounská rodina by na tuto situaci měla být připravena a průběžně o tom s dítětem komunikovat. Rozhodně není dobré se před tímto problémem uzavírat. Hana Soukupová ve své publikaci *Prožívat* několik životů popisuje svoji zkušenost, kdy si do pěstounské péče vzala dvě romské děti.

„Naše děti si od malička musely zvykat na to, že jsou jiné než ostatní. Už když jsme si je přivezli, reagovali někteří lidé z vesnice velice škaredě: prý nemůžeme mít nic normálního, všechno extra. Tím normálním mysleli bílé děti. Já jsem jim sem přivezla čokolády, a oni se s tím museli smířit. Jenže to dopadlo tak, že nás do těch čokolád zařadili taky. Já už jsem nebyla bílá, já už jsem byla Cikánka. Dávali jsme děti do školky, aby si zvykly na kamarády, ale tam to bylo totéž. Dokonce i učitelská dcerka jim řekla, že jsou černý a z děcáku. A odstrkované byly vlastně pořád, dospělými i dětmi. Nemyslete si, že to pro ně bylo snadné. Pořád jsme jim museli vysvětlovat, že to není tak špatné, že jsou tmavé. (Soukupová, 2008, 71) V tomto případě je zřejmé, že pěstouni svoji úlohu řešili dobrým způsobem. Neustálou komunikací a vysvětlováním situace se dětem snažili komplikovanou situaci ulehčit. Pro tyto problémové situace existují různé organizace, které poskytují rodinám odbornou pomoc a cenné rady, jak v takových případech postupovat. Pro romské dítě mnohdy bývá i obtížné přijetí ve školním prostředí. Romské děti si již do školy přinášejí jistou stigmatizaci a pokud se nezmění postoj lidí ve společnosti, ve které žijeme, bude tato stigmatizace nadále přetrvávat. Pěstouni a zejména dítě, které rodina přijme, potřebuje podporu nejen rodiny, ale i širokého okolí. Je velice důležité, aby rodiče neromských dětí učili své děti více romské děti přijímat. Nevyučovat je ze svého kolektivu, ale naopak se je snažit pochopit. Kultura romství je obecně ve školách velice tabuizované téma. Sami pedagogové se o této kultuře nezmiňují, a proto tento vzor jisté tabuizace předávají dál svým žákům. Již to dává romským dětem při vyučování pocit sociálního vyloučení.

3.2 Organizace pro pěstouny a jejich činnost

V České republice lze najít spoustu organizací, které pěstounům pomáhají. Jejich činnost začíná přípravami pěstounských rodičů na to, aby co nejlépe přijali dítě přicházející do rodiny. Tyto přípravy jsou pro všechny pěstouny povinné a dané zákonem. V přípravné fázi je důležité zodpovědět si několik otázek, které si pěstouni mnohdy ani neuvědomují. Například to, že každé dítě je specifické a proto se k němu musí individuálně přistupovat. V přípravě se pěstouni učí, jak s dítětem správně komunikovat, jak s ním pracovat, uspokojit jeho potřeby a zároveň se s ním co nejlépe poznat. Další funkcí pěstounských organizací je doprovázení pěstounských rodin. Jsou pořádána různá školení, odborné semináře a také setkávání s jinými pěstounskými rodinami, kde si všichni rodiče mohou navzájem vyměnit své zkušenosti a poznatky.

Přehled organizací, které se zabývají pěstounskou péčí v Královéhradeckém kraji:

Salinger, o.s. – nezisková organizace, která pomáhá náhradním rodinám. Středisko Stopa Čápa doprovází pěstounské rodiny a pomáhá jim snižovat rizika, která mohou po příchodu dítěte do nové rodiny nastat. Organizace podporuje i kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou.

Cíle: „*Dítě se cítí dobře a šťastně v rodině, ve které žije. Vyrůstá ve zdravém a podnětném prostředí. Osoba odpovědná za výchovu dítěte zvládá dobře své povinnosti, zná svá práva a je plně kompetentní k výchově svěřeného dítěte. Zájemce nebo žadatel o náhradní rodinnou péči má dostatek informací, aby se mohl kvalifikovaně rozhodnout, ví, kam se obrátit o pomoc a jeho vlastní dítě je součástí celého procesu.*“ (Salinger, 2016)

Sdružení Neratov – Toto sdružení pomáhá nejen lidem s mentálním postižením, ale i pěstounským rodinám.

Centrum pěstounských rodin z.s. – Centrum poskytuje pěstounským rodinám odbornou péči a poradenství, ale pomáhá i biologickým rodičům, kteří kvůli své situaci museli dát děti do pěstounské péče, než se situace v rodině zlepší.

Cíle: „*Zvyšovat informovanost náhradních rodin o jejich právech a pomáhat v jejich naplňování. Poskytovat informace o nabídce služeb náhradním rodinám. Podporovat náhradní rodiče v péči o děti a aktivně napomáhat tomu, aby byli stabilní s dobrými rodinnými vztahy a měli dostatek energie pro vytváření stabilního a láskyplného prostředí pro děti. Přispívat k začleňování dětí vyrůstajících v náhradních rodinách do běžného života. Zajistit náhradním rodičům možnost sdílet své zkušenosti, dále se vzdělávat a rozvíjet, konzultovat specifické problémy v oblasti náhradní rodinné péče. Sledovat a podporovat naplňování základních a psychických potřeb dětí vyrůstajících v náhradních rodinách nutných pro jejich zdravý rozvoj.*“ (Pěstounské rodiny, 2012)

Diamant – Tato společnost podporuje a doprovází náhradní rodiny. Zajišťuje také vzdělávání pro pěstouny i pro ostatní veřejnost.

Cíle: „*Naším hlavním cílem je podporovat a provázet náhradní rodiny i žadatele o některou z forem NRP. Dalším cílem je zvyšovat informovanost odborné i laické veřejnosti a zajistit (zprostředkovat) vzdělání pro pěstouny.*“ (Diamant, 2016)

Organizace působící v Královéhradeckém kraji mají společné cíle. Společnými cíly jsou především pomoc pěstounským rodinám a doprovázení těchto rodin při vykonávání pěstounské péče. Je důležité, aby se pěstounské rodiny měli kam obrátit a aby našli vždy odbornou pomoc. Je téměř jasné, že v průběhu pěstounství nastanou obtížné chvíle, konflikty a problémy, které bude muset pěstounská rodina vyřešit. Proto je fungování těchto odborných organizací velice důležité a nezbytné.

4 Praktická část

4.1 Cíl práce a definování výzkumného problému

Správné vymezení výzkumného problému je základem pro celý vědecký výzkum. „*Formulování výzkumného problému znamená jasně pojmenovat, čemu se bude výzkum věnovat. Formulování problému vychází z toho, jak jsme definovali své výzkumné cíle, a to především cíl intelektuální. Výzkumný problém je něco, co se odehrává v sociální realitě, a je to svým způsobem (nebo ve svých důsledcích) problematické- Zároveň je to v ideálním případě něco, čemu plně nerozumíme, nebo s tím neumíme zacházet, a proto potřebujeme o daném jevu získat více informací.*“ (Švaříček, 2007,64-65)

Práce si klade za cíl popsat, jak se začleňuje romské dítě do neromské rodiny. Výzkumný problém zní: **Jaký vliv má pěstounská rodina na adaptaci romského dítěte v rodině?**

První hlavní výzkumná otázka: Jak se začleňuje romské dítě do neromské rodiny?

Dílčí otázka č. 1 : Jak probíhá v náhradní rodině adaptace romských dětí po příchodu do rodiny?

Dílčí otázka č. 2 : Jak rodina překonává obtížné situace spojené s adaptací dětí ?

Druhá hlavní výzkumná otázka: Jak se pěstouni sžívají s prvky romství ve výchově?

Dílčí otázka č. 1: Jak důležitou roli, hraje v náhradní rodinné péči původní rodina a náhradní rodina ?

Dílčí otázka č. 2 : Jak je dítě přijímáno náhradní rodinou a jeho okolím?

4.2 Výzkumná metoda

Pro výzkum bylo zvoleno kvalitativní výzkumné šetření. Kvalitativní výzkumné šetření lze definovat: „*Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou předem stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval. Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací.*“ (Švaříček, str. 24)

Pro kvalitativní výzkumné šetření bylo rozhodnuto z důvodu zvolené případové studie, která byla následně uskutečněna u vybrané pěstounské rodiny. Protože měla být pěstounská rodina představena z různých rovin, bylo zvolení případové studie velice vyhovující. „*Hranice mezi jednotlivými pojetími však nejsou příliš ostré a v zásadě lze říci, že případová studie, jak vyplývá z názvu, je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málu případů.*“ (Švaříček, str. 97)

Sběr dat byl proveden za pomoci narativního rozhovoru se členy pěstounské rodiny. „*Volný, nestrukturovaný rozhovor známe důvěrně z každodenní mezilidské komunikace. Jde o dialog, kdy si osoby vyměňují volně své názory a vzájemně na ně reagují. Průběh rozhovoru může být ovlivněn zvoleným tématem, ale často se mění na základě vzniklých asociací, a proto můžeme hovořit o rozhovoru volném. Tento typ rozhovoru lze použít i ve výzkumu. Smyslem je navázání kontaktu výzkumníka se zkoumanou osobou, její hlubší poznání a neformální zjištění informací, které by se těžko získávaly jinými přístupy.*“ (Pelikán, 2011, 118)

4.3 Výzkumný vzorek

Protože se jedná o případovou studii, výzkumný vzorek se skládal z respondentů jedné rodiny. Rozhovor k výzkumu poskytla pěstounská matka paní Zdena, její biologická dcera, biologický syn a syn v pěstounské péči. Jednalo se tedy o rozhovory z několika rovin, z roviny rodičovské a z roviny sourozenecké. Tato rodina bydlí v rodinném domku v nové zástavbě nedaleko Ostravy. Rodinný dům se nachází na okraji poklidné čtvrti. Tato rodina byla pro rozhovor vybrána z toho důvodu, protože si do pěstounské péče vzala romského chlapce.

Paní Zdena pracuje v mateřské školce, biologická dcera Jana chodí na gymnázium a je jí 15 let. Biologický syn Josef má již svou rodinu, je mu 24 let a bydlí nedaleko této rodiny. Chlapci v pěstounské péči, Kamilovi, je 14 let a navštěvuje základní školu. V rodině, se nachází ještě otec pěstoun, který však rozhovor odmítl.

4.4 Rozhovor se členy rodiny

Před rozhovorem byla rodina seznámena s tématem a cílem bakalářské práce. Zejména jim bylo vysvětleno, na jaké oblasti se práce zaměřuje. Důraz byl kladen na období příchodu dítěte do rodiny, na jeho původní rodinu, na výchovu dítěte v pěstounské rodině a na přístup blízkého okolí. Před rozhovorem byla rodina ujištěna, že vše je anonymní a že rozhovor, který bude nahrán na diktafon, bude použit pouze pro účel bakalářské práce. Všechna jména a místa jsou v bakalářské práci z důvodu zachování anonymity změněna. Rozhovor byl uskutečněn v rodinném domku paní Zdeny. Bylo tak provedeno na žádost paní Zdeny, a to na základě jejího pozvání. Nejprve, proběhl rozhovor s paní Zdenou, která je pěstounskou matkou, poté následovaly další rozhovory. S biologickou dcerou Janou, biologickým synem Josefem a s dítětem v pěstounské péči, Kamilem. Ukázky rozhovorů jsou uvedeny v příloze č. 1.

4.5 Zpracování rozhovoru pomocí kódování

Pro vyhodnocení provedených rozhovorů bylo použito metody otevřeného kódování. *„Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“* (Švaříček, 2007, 211)

Nejprve byly nahrány rozhovory na diktafon. Po provedení rozhovorů s rodinou byly rozhovory přepsány. V textu, který vznikl tímto přepisem, byly u slovních spojení barevně vyznačeny kódy. Každý barevně vyznačený kód spadal do příslušné kategorie. Tímto kódováním vzniklo několik kategorií. U každého člena rodiny tak vzniklo několik dílčích kategorií, které se následně seskupily do hlavních kategorií. Tyto kategorie byly následně popsány.

4.6 Výsledky výzkumného šetření

U každého člena rodiny, s kterým byl prováděn rozhovor, vzniklo několik dílčích kódů. Dílčí kódy jsou uvedeny v příloze č. 2.

Kategorie Příchod Kamila do náhradní rodiny a jeho začleňování

Pěstounská matka paní Zdena - Příchod dítěte do nového prostředí je jistě pro všechny členy rodiny velikou změnou. Rodina by měla být připravena na to, že se spousta věcí změní. Paní Zdena si přes zprostředkovanou pěstounskou péči vzala romského chlapce Kamila. Kamil přišel do rodiny, když mu byly čtyři roky. V dětském domově, odkud přišel, pobýval dva roky. Již v té době bylo znatelné, že ústavní výchova zanechala na Kamilovi viditelné psychické následky. Zejména se jednalo o pomočování. Kamil trpěl těmito problémy i v mateřské škole. Tyto problémy byly způsobeny psychickým traumatem, který nejspíše začal odebráním Kamila, od jeho biologické matky. Paní Zdena, vysvětluje v jakém stavu, se Kamil nacházel v době, kdy byl od matky odebrán. „*On byl vlastně odebranej ve dva a půl letech s tím, že měl nějaký modřiny, že byl hubenej a že měl nezhojenou zlomeninu. Což jako ukazovalo na nějaký týrání nebo na něco, že tam bylo podezření z týrání. To prokázány nebylo.*“ I když týrání Kamila prokázáno nebylo, Kamil trpěl nejen problémy s pomočováním, ale i problémy s komunikací. Po příchodu do nové rodiny byla Kamilova komunikace velice omezená. „*No a jemu bylo čtyři a půl let, když přišel k nám a vlastně ještě moc nemluvil. Ale mluvil pořád o sourozencích, o tetě a o dědovi, takže tudíž to bylo pro něj důležitý.*“ Kamil po příchodu do nové rodiny hovořil pouze o své biologické rodině. Jinak téměř nekomunikoval. Bylo evidentní, že Kamilovi biologická rodina velmi scházela a proto se jeho komunikace týkala pouze této oblasti. Kamil přišel do rodiny z dětského domova a bylo na něm zřejmé, že netuší, jaké je národnosti. „*On si to teda plet se slovem indián, takže když někdo přišel na návštěvu, tak říkal. Ahoj, já jsem Kamil, jsem z dětskýho domova a jsem indián.*“ Z této situace je zjevné, že v dětském domově se Kamilovou národností moc nezabývali a Kamil svou národnost nedokázal blíže specifikovat. Dále si Kamil uvědomoval, že přichází z dětského domova a proto se všem takto představoval. Po příchodu Kamila z dětského domova s ním zůstala paní Zdena měsíc doma. „*Mezitím, byl ještě nějaký měsíc, než mohl nastoupit do školky, protože tam bylo neplacený volno, já jsem byla měsíc doma, na vejplatní pásce jsem prostě měla nulu. Jo a vůbec žádná dávka k tomu nebyla, nic neexistovalo. Myslím si, že na*

ten přechod, na tu adaptaci taky nemyslej ani dneska.“ Paní Zdena při vyprávění zdůrazňuje podmínky, které měla na začátku pěstounské péče. Paní Zdena, si musela vzít v práci neplacené volno, aby se na příchod Kamila do rodiny připravila a zároveň byla s ním při jeho adaptaci v rodině. Na příchod Kamila byla paní Zdena připravena, avšak příchod Kamila nebyl zcela vítán ostatními členy rodiny. Například manžel paní Zdeny zpočátku s přijetím Kamila nesouhlasil. Negativně se na příchod Kamila dívali i prarodiče. *„Babička a děda vůbec nechtěli. A tchýně jako potom se k tomu postavila taky jako docela hezky.*“ Jeho příchod do rodiny ze začátku vůbec nechtěli prarodiče přijmout. Je tedy zřejmé, že Kamil nebyl ze začátku v nové rodině úplně přijat a že jeho příchod se kromě paní Zdeny setkal s odmítavým postojem.

Biologická dcera Jana - Když přišel Kamil do náhradní rodiny, bylo Janě pět a půl let. *„No já si teda z té doby moc nepamatuju, ale když jemu bylo čtyři a půl, tak mě bylo pět a půl. My jsme o rok od sebe, o rok mladší, takže jako rok, takže mě bylo pět a půl a já si z toho upřímně moc nepamatuju.*“ Jana si na příchod Kamila do rodiny moc nepamatuje. Byla ve věku, kdy příchod nového člena rodiny tak neregistrovala. I přesto, že je mezi Kamilem a Janou pouze nepatrný věkový rozdíl, Jana pohlíží na začlenění Kamila negativně. *“Já jsem ani tolik nežárlila, ale vím, že on docela dost jo a že i ted'ka furt jakoby žárlí, vím, že se snaží kopírovat mě. Co mám, jak se chovám. Já to zas tolik nevnímám, nebo jako, ale normálně i v tom jak mluvím, jaký fráze používám, tak vím, že se přesně jakoby snaží mluvit stejně jako já.*“ Jana sleduje Kamilovo chování a vadí ji, jak ji Kamil neustále napodobuje. Kamilovo napodobování bylo shledáno i u paní Zdeny. Jana sice uvádí, že Kamilovo chování nevnímá, přesto jí jeho chování vadí. *„My se teda tolik nebavíme. Rozhodně se třeba bavím víc s tím starším bráchou. Tak jako že jako se pozdravíme i spolu mluvíme, ale spíš tak jako vedle sebe žijeme a tak jako, že to není úplně. Ale jinak se prostě tak nebavíme. Ted'ka to je takový jako, že žijeme vedle sebe.*“ Jakýkoli blízký vztah s Kamilem Jana razantně odmítá. Kamilovo začlenění v rodině na ni působí jako když by vedle ní žil někdo cizí. Sama to uvádí ve slovním spojení *„spíš tak jako vedle sebe žijeme“*. *„Já jsem spíš tak jako na té druhý úplně straně. Ale jako najdeme společný témata. Někdy si povídáme, jako málo. Ale když si povídáme, tak jakože jsme schopný si povídat. Míjíme se, tak si prostě povídáme spíš, když jedeme právě za těma babičkami. Je to trochu rozdělený, naše životy. Někdy se prostě pozdravíme a každé jde do svejch pokojů.*“ Mezi Janou a Kamilem se v procesu adaptace evidentně nevytvořila žádná citová vazba. Jana se vidí na úplně opačné straně, než je Kamil. Toto tvrzení ještě podtrhuje slovním výrazem *„Míjíme se ,,,,Rozhodně se třeba bavím víc s*

tím starším bráchou. S tím starším jsem o osm let, jakože on už je jako natolik dospělej, aby neřešil moje věci. „I přes to, že má Jana o osm let staršího bratra, cítí k němu bližší vztah než ke Kamilovi. Jana si s Kamilem během celého pobytu v rodině nevybudovala blízký vztah, a proto necítí, že by se Kamil do rodiny začlenil.

Biologický syn Josef - Kamil přišel do náhradní rodiny, když bylo Josefovi patnáct let. *„Mě bylo něco kolem patnácti let. Bydleli jsme normálně tady. Si pamatuju, že jsme si ho brali z dětského domova a jako on byl takovej hodně, hodně takový štěňátko prostě. Jemu byli čtyři roky, vlastně, když jsme si ho vzali. Taková troska, když to řeknu takhle blbě. On se zezáčátku hodně počůrával.„* Josef si pamatuje, že když přišel Kamil do rodiny, nebyl v dobrém stavu. Josef se zmiňuje i o pomočování. Sám označuje Kamila v době příchodu za trosku. Bylo to nejspíše způsobeno zejména psychickým stavem, ve kterém se Kamil nacházel. Josef popisuje své pocity při příchodu Kamila. *„Já jsem s tím byl docela smířenej od začátku, nebo smířenej, jsem se na to docela těšil. Pro mě to bylo docela zajímavý jako, celkově to téma, tý adopce, a takhle.“* Josef se na příchod Kamila těšil. Uvádí, že ho téma pěstounství zajímalo a zdá se, že ve svém věku již na vše pohlížel trochu dospělejším pohledem. *„Pro mě to nebylo nic jako úplně závatnýho nebo já jsem to prostě akceptoval tak, jak to bylo a rozhodně jsem z toho neměl žádný špatný pocity. Právě, že jsem se na něj těšil od malička.“* Josef příchod Kamila přijal velice pozitivně. Neshledává v této změně žádná úskalí a ani si nepamatuje na nepříjemné pocity, které by se s příchodem Kamila objevovaly. Josef však vzpomíná na negativní postoj, který zaujali další příbuzní. *„No všichni byli docela dost skeptický zezáčátku. Nejdřív nechtěli zezáčátku podpořit se mi zdálo, ale mamka ta se jako, to je dost silná osobnost. Ta si dokáže tadyty věci úplně fakt produpnout.“* Josef si pamatuje na odpor, který v příbuzenství vůči Kamilovi vznikl. Podle Josefa je jeho matka natolik silná, že si dokázala Kamila v náhradní rodinné péči prosadit. Ovšem tento postoj neurovnal vztah mezi Kamilem a dalšími příbuznými. *„Jako největší odpor podle mě měli rodiče právě z nevlastního otce strany. Jo, byli takový hodně zásaditý a takhle jako. Takže tam si myslím, jakože došlo k většímu odporu. Ale taky zase mamka si to dokázala prostě obhájit a hlavně jako ve výsledku to bylo její rozhodnutí.“* Největším úskalím v době přijetí Kamila do rodiny byl odpor ze strany prarodičů. Josef uvádí, že s touto situací prarodiče zásadně nesouhlasili. Je zřejmé, že v rodině docházelo k větším konfliktům. Tyto spory postupem času pominuly, ale přesto se to na celém začlenění Kamila výrazněji podepsalo. Josef však popisuje i pocity a postoje své sestry Jany. *„Jako ségra trošku jako zápasila, protože byla stejně stará, o rok starší, sešlo z takový, její střednosti. Ta rodina byla zaměřená jako na Janu že jo a pak*

najednou Kamil.“ Josef má pocit, že Jana zaujala k příchodu Kamila negativní postoj. To bylo způsobeno tím, že již nebyla středem pozornosti. Protože bylo Janě v době příchodu Kamila téměř šest let, byla jako dítě na pozornost od rodiny jistě dost zvyklá. Dalším členem rodiny, který s přijetím Kamila do rodiny nesouhlasil, byl náhradní otec. „*Ze začátku do toho samozřejmě nechtěl jít, tak ho neříkám, že ukecala, spíš zase jako dokázala argumentovat s tím, že jako pochopil, že mamka ví, co dělá.*“ S příchodem Kamila docházelo v rodině jistě k silnému emočnímu vypětí. Je znatelné, že ne všichni v rodině byli na příchod Kamila připraveni. Jistým problémem zde byla i nepřipravenost náhradního otce dítě do rodiny přijmout. Josef popisuje Kamila a jeho adaptaci v nové rodině. „*No myslím si, že se na to bral ohled trochu větší, že jakoby, není od nás. Že jsme třeba nebyli na něj od začátku tolik přísný.*“ Sám Josef popisuje, jak se v domácím prostředí bral ohled na Kamila, aby se co nejnadhěji do rodiny začlenil. Zpočátku byla Kamilova adaptace v rodině složitější. „*Vzhledem k tomu, jakože došlo k tomu oddělení od té mámy, tak on se fakt hodně opozdil ze začátku. Fakt věci, který, docházejí dítěti ve dvou, třech letech, jemu docházely prostě v šesti. Fakt to bylo znát jako. Úplně v celkovém vývoji. I v tom třeba počůrávání že jo.*“ Josef již hned na začátku zaznamenal, že Kamilův vývoj se zpomalil. Příkladal důraz na to, že byl Kamil oddělen od své matky a tím se jeho vývoj zpomalil až o tři roky. Josef zmiňuje i pomočování, kterým Kamil trpěl i v mateřské škole. Josef má s Kamilem velice blízký vztah a podle jeho názoru se Kamil v rodině velice dobře adaptoval. „*V té rodině funguje fakt skvěle. Co se týče fungování v rodině, tak Kamil je úplně perfektní. Fakt nedokážu pochopit, prostě udělá úplně všechno kdykoli, neodmlouvá.*“ Kamil podle Josefa v rodině skvěle funguje. Zapojuje se do rodinných záležitostí a nejsou s ním žádné výchovné problémy. Slovním spojením „*co se týče fungování v rodině*“, však Josef naznačuje, že problémy se u Kamila vyskytly v jiné rovině. „*Měl problémy s učením, má problém vlastně od té doby co ho znám. Měl špatně ty spojitosti právě. Neumí si prostě najít spojitost. Logický myšlení a takovýhle věci, to prostě mu nejde. Jakoby chvílku předtím tady už měl právě docela velké průser. On si furt nenosil ty domácí úkoly, prostě furt měl nějaký pětky, za to, že mu chyběly nějaký pomůcky.*“ Josef potvrzuje, že má Kamil veliké problémy s učením. Podle Josefa Kamilovi chybí logické uvažování. Tento problém může být způsoben i opožděným vývojem, který Josef zaznamenal po příchodu Kamila do rodiny. Josef je přesvědčen, že se Kamil v rodině adaptoval nejvíce kvůli němu. „*Hlavně za to můžu i z velké části já, že jsem ho jako dokázal přijmout, do té rodiny. Jakoby nebrat na to vůbec žádný ohledy, jako že to je, prostě jsem ho fakt bral takovýho jaký je.*“ Josef svým tvrzením naznačuje, že Kamila nejvíce v náhradní rodině přijal právě on. Svým tvrzením, že Kamila bere takového jaký je. Josef se tímto výrokem

dotýká Kamilovi romské národnosti. Je možné, že Kamilova identita mohla vytvářet mezi členy rodiny jistou bariéru.

Dítě v pěstounské péči – Kamil - Kamil si svůj příchod do rodiny moc nepamatuje. „*Pamatuju si to tak, že tam za mnou začli jezdit, moje mamka tady a jeden den si mě pak odvezli. To si pamatuju cestu autem a to je všechno, co si pamatuju.*“ Kamilovi byly v době příchodu do rodiny čtyři roky. Vzpomínky na tento příchod má velice slabé. Pamatuje si prostředí dětského domova a den příchodu do rodiny. Vzhledem k věku, ve kterém se Kamil v době příchodu do rodiny nacházel, je to pochopitelné. Kamil popisuje prostředí, do kterého přišel. „*Tady to probíhalo všechno v pohodě, jakože jsem se tady zabydlel, nic mne netrápilo, nic.*“ Kamil si nevzpomíná na žádný problém, který by se v době příchodu do rodiny vyskytl. Jeho vzpomínky jsou pozitivní a jeho postoj nevypovídá, že by Kamila v tomto ohledu něco trápilo. V průběhu adaptace se však objevil u Kamila problém s nevlastním otcem. „*Tak jakože táta, já s ním mám jako dobrej vztah, ale jakože nepovídáme si jakože. No mě mamka jako říkala, že jak on vyrůstal v rodině, tak měl tátu, a ten jakože měl přísnější rodinu, jakože prostě přísnější rodinu.*“ Nejprve Kamil uvádí, že má s otcem dobrý vztah. Následně však dodává, že si vůbec nepovídají. Na Kamilovi je vidět, že ho tato situace trápí. Na rozhovoru s Kamilem je zjevné, že již tuto situaci s matkou v minulosti řešil. Je zajímavé, že situaci neřešil přímo s otcem, nebo společně s oběma rodiči. Vysvětlení dostal pouze od své matky, avšak není jisté, zda Kamila přesvědčilo vysvětlení, že měl otec přísnější rodinu. Při svém začleňování do rodiny, se Kamil nesblížil ani se svou sestrou Janou. „*S Janou tam je dobrý vztah. Jako, že bysme se něk hádali, to ne. S ní to je jinačí trochu. Já to tak necítím jakože.*“ Je zajímavé, že o vztahu s Janou mluví ze začátku stejně jako u svého otce. Kamil vztah označuje za dobrý, stejně jako u svého otce. U Jany však přiznává, že necítí citovou vazbu. O svém starším bratrovi, se vyjadřuje kladným způsobem.

Kategorie Význam biologické a náhradní rodiny při začleňování Kamila v náhradní rodině

Pěstounská matka paní Zdena - Jak již bylo zmíněno, Kamil po příchodu do rodiny téměř nekomunikoval, avšak velice se zmiňoval o své biologické rodině. Protože Kamila v dětském domově navštěvoval jeho děda, rozhodla se paní Zdena, že Kamilovu biologickou rodinu vyhledá. Vazby s biologickou rodinou jsou pro každé dítě velice důležité. Kamilova biologická rodina na paní Zdenu zapůsobila velmi pozitivním dojmem. „*No a rodina je jako,*

jako bych řekla, že to jsou úplně fajn lidi. Hrozně dlouho jsem pochybovala o tom, jestli byl vůbec odebranej jako oprávněně. Ale ta rodina byla prostě strašně hodná. Všichni jsme tam jeli, s dědou, s babičkou nebo s tetama, máma byla v zahraničí, Kamilova. Já bych řekla, že to jsou úplně normální lidi, a maj se úplně normálně.“ Na paní Zdenu působí biologická rodina velice příjemně. Popisuje své pocity, se setkání s rodinou a zároveň přemýšlí, zda se Kamil v dětském domově ocitl správně. *„Přijali mě v jeho rodině hrozně hezky. Vždycky tam bylo nachystaný pohoštění a dárčky tam měla i Jana a dodneška, a když tam teďka jezdíme se svojí snachou, protože syn už je ženatý ten velkej, má manželku a maj malý dítě, takže jsem babička, takže maj dvouletýho chlapečka, ten tam vlastně jezdí vnouček taky s náma.*“ Z celé situace je poznat, že paní Zdena se svou rodinou navázala velice blízký vztah s Kamilovou biologickou rodinou. O této rodině se vyjadřuje velice hezky a má dobrý pocit z jejich setkávání. V biologické rodině je důležitou postavou Kamilova babička. *„Babička ještě občas, ta jakoby řekne, no já jsem nad tím přemýšlela, jestli já bych se o něj mohla postarat, já ty peníze a takhle tadyto má lepší. Takže tam je vidět, že jí to v hlavě občas proběhne. To, už je deset let. Jestli by radši neměla toho vnuka tady. Ale pak se zhodnotí, že ne a nikdo jinej tam o to neusiluje.*“ Kamilova babička nad Kamilem často přemýšlí. I přes značně uplynulou dobu se odchodem Kamila zaobírá. Je však znatelné, že jí v tom biologická rodina nijak nepodporuje a že by podle ní Kamil neměl takové materiální zázemí jako v náhradní rodině. Kamilova matka se nachází v zahraničí. *„Máma byla v zahraničí, Kamilova. To byla Kamilova maminka. No, a ta potom když přijela, tak taky byla taková, jako mouchy snězte si mě, cigareta, pes, děti lezly přes ni. Jako mohla by ji sociálka asi nazvat zanedbávající třeba. Ale rozhodně si nedokážu představit, že by ty děti mlátila, to si fakt nedokážu dobře představit.*“ Popis Kamilovy biologické matky působí trochu rozporuplně. Na jedné straně paní Zdena matku označuje za velice laxní k výchově až zanedbávající. Na druhé straně však zaujímá postoj, ve kterém tvrdí, že by matka dítěti neublížila. Každopádně biologická matka o Kamila nejeví žádný zájem a v současné době vychovává v zahraničí čtyři děti. Kamilův biologický otec není znám a též o Kamila nejeví žádný zájem. Momentálně je Kamil v náhradní rodině již deset let. *„Hrozně špatně se z něj zjišťuje jakoby jeho vlastní názor, protože on je strašná kopírka. Furt mě kopíruje. Protože nemá dostatek sebevědomí. A to sebevědomí se rodí od základu, od narození. Takže všechny ty kroky, který tam byly narušený od početí, přes porod a přes přijetí dítěte, všechno co prožil, to mu narušilo sebevědomí, takže sebedůvěra jeho je prostě nulová.*“ Paní Zdena vysvětluje chování Kamila v náhradní rodině. Kamilovo chování nasvědčuje, že se chce od začátku v nové rodině co nejvíce začlenit. Zřejmě došel k přesvědčení, že neustálým přebíráním postojů paní Zdeny se do rodiny více

začlení. To vše je ještě podmíněno narušeným psychickým procesem, který paní Zdena uvádí. „*Na biologický děti jsme tak jako přísnější, rychlejš dostanou jako seřváno za něco. Vím, že něco navíc unesou, ty nároky na ně můžu mít jakoby vyšší. Řekla bych asi jako na sebe, protože to jsou odrazy nás, bych řekla. A u toho Kamila se bojím, že se netrefím prostě. Když mluví s těma sociálníma pracovníci, stejně používá moje slova. A když by se jako podařilo, že by se něk zamyslel nebo až bude třeba velké a bude to umět, tak já si myslím, že to zhodnotí tak, že jsme strašně náročný.*“ Paní Zdena naráží na srovnání mezi Kamilem a svými biologickými dětmi. Ačkoli Kamila do rodiny přijala, z rozhovoru je poznat, že odděluje ve výchově přístup ke Kamilovi a ke svým biologickým dětem. Zároveň pociťuje strach a není si jistá, zda ke Kamilovi přistupuje správně. „*On to vnímá úplně jinak, on je prostě strašně rychle jakoby, strašně rychle jako citlivě zraněnej. Takže jako z našeho pohledu nároky téměř žádný a z jeho pohledu a myslím si, že vůbec z pohledu pěstounských dětí, i co prostě čtu knížky, co vyrostly děti v pěstounský péči, to prostě maj jinak. Oni nevěřej tomu rodiči, to navázání tam už není nikdy tak dokonalý, jako když se Vám dítě narodí. Prostě, i kdyby sme se roztrhali, samou láskou sežrali, to navázání už tam nikdy nebude takový. Že je navázanej na ty svoje rodiče.*“ Paní Zdena pociťuje bariéru mezi ní a Kamilem. Hlavním důvodem je pro ni nedostatečná citová vazba. Opět srovnává Kamila s biologickými dětmi a je zřejmé, že i v citové oblasti se vyskytuje oddělení. „*Já Vám můžu říct, že teď kdyby přišel syn se snachou, že nad tím taky uvažovali, tak já taky nevím, jestli bych je v tom podpořila. To je prostě tak náročný a nikdy nikdo neví, do čeho jde, že tam prostě v tý výchově je bezmoc, u svejch dětí máte pocit, že můžete něco předat a něco získáváte, tady se přesto setkávám i s bezmocí.*“ Když paní Zdena shrnuje pěstounskou péči a vliv této péče, opět naráží na rozlišování výchovy mezi biologickými dětmi a dětmi v pěstounské péči. Pohled paní Zdeny na své biologické děti a na Kamila, který je v pěstounské péči, je po celou dobu rozhovoru velice zřejmým prvkem.

Biologická dcera Jana - Jana si Kamilovu biologickou rodinu velice oblíbila. „*My jsme jezdili od začátku k té jeho babičce společně, já si pamatuju, že zatím dědou než umřel, tak taky jsme jako jezdili, že od začátku já jezdím k tý rodině. Je poznat, že jsou takový jiný, ale jsou strašně takový milí. Takový jakoby prostě jako jsou prostě, dobře přijmou.*“ O Kamilově rodině se Jana vyjadřuje velice pozitivně. Z rozhovoru vyplývá, že spolu mají velice příjemný vztah a že k nim Jana jezdí velice ráda. „*Ta babička je prostě to, jak říkala máma, tak prostě dárky a je to takový jako že i když prostě tam nejedu, tak mi ty věci jako pošlou. Jsou jako milí všichni. Kamilovi tam bylo, že se mu tam muselo strašně líbit, kvůli tomu, že tam, jakoby*

byly, úplně jiný pravidla a je to takový jako děláte si co chcete a prostě toho využíváte.“ Sama Jana v rozhovoru přiznává, že Kamilovi nejvíce vyhovuje, když nemusí dodržovat žádná pravidla. Zatímco v Kamilově náhradní rodině je zaveden úplně jiný výchovný přístup. Kamil se v náhradní rodině setkal s negativním postojem ze strany prarodičů. „*U tý babičky v Ostravě vlastně, tak hodně, jakoby že nám dávaj třeba peníze, já nevím k Silvestru a že prostě každému daj pětistovku a mě pak jakoby nenápadně třeba ještě děda dal nějaký eura. To máš do Rakouska nebo dvoustovku, takže jakoby to vidím, že mě chtěj jako přilepšit. Víím, že to nevnímaj úplně tak jakože by to bylo stejné.“* Jana sama popisuje, že se Kamil u babičky s dědou vůbec neadaptoval a že k začlenění Kamila u prarodičů neproběhlo. Důkazem je i Janin výrok „*mě chtěj jako přilepšit“*. „*Že jsme tam vlastně byli víckrát, když já jsem byla malinká a pak když se vrátil Kamil, tak tam, když přišel Kamil, tak tam jezdíme málo, takže ten vztah k němu asi jako úplně nemaj.“* Jana vnímá situaci u prarodičů tak, že vlastně příchod Kamila do rodiny zapříčinil to, že k prarodičům tak často nejezdí. I to může být jeden z důvodů, proč se mezi Janou a Kamilem nevyvinula bližší citová vazba. „*Kamarádi to vnímali v pohodě, fakt mě docela často překvapuje, že si myslí, že je to jakoby, že to je můj bratr, ale strašně často se divěj, když řeknu, že je adoptovanéj. To je zvláštní, protože si nejsme podobní ani trochu. Ty lidi asi tolik nevnímaj. Já osobně nezaznamenávám nějaké, že by okolí nějak vnímalo, že je Rom.“* Mezi kamarády se Kamil začlenil velice dobře, přesto Janě velice vadí, když si někdo myslí, že je Kamil její vlastní bratr. Podobu s bratrem zásadně odmítá.

Biologický syn Josef - Podle Josefa nemá o Kamila jeho biologická matka zájem. „*My jsme to jako Kamilovi od začátku říkali, že má svoji vlastní rodinu, aby jakoby věděl, že tam někde má svoji mámu. A potom jakoby se mi zdálo, že o to ta mamka ani tolik nestojí, že je jakoby ráda, že je o něj postaráno někde jinde. A zároveň si udála další dvě děti.“* Nejprve přišlo Josefovi důležité připomínat Kamilovi jeho biologickou rodinu. Postupem času však Josef zjistil, že biologická matka o Kamila zájem nejeví a již na ni pohlíží jinak. Josef, také často uvádí Kamilovu biologickou rodinu ve spojitosti s romskou národností. „*Znám tu jeho babičku, znal jsem i toho dědu než umřel, má tam vlastně nějakou ještě tu tetku. Všechny jsem poznal, všichni byli úplně normální, v pohodě byli všichni jako. To už byli jako fakt Romové, všichni úplně prostě tmavý.“* Josef nemá problém s romskou identitou a v jeho rozhovoru je to dost znatelné. Popisuje Kamilovu biologickou rodinu, která na něj velice kladně zapůsobila. Nezapomene zmínit i jejich romskou identitu. O romské národnosti se ve svém rozhovoru zmiňuje ještě několikrát. „*Je to Rom, není to Rom, prostě může bejt zlej Rom, může bejt*

hodnej Rom, může bejt zlej bílej, může bejt hodnej bílej. Prostě, jako nedělám v tom rozdíl. Sem se právě snažil spíš, aby jako věděl, že Rom je, aby věděl, že my to víme taky a že prostě ho máme i přes to rádi. Jakože i přesto, to se takhle nedá ani říct.“ Josef se neustále zaměřuje na romskou identitu. Vysvětluje, co pro něj Romové znamenají, jak na ně pohlíží. Velice zdůrazňuje to, že nedělá žádné rozdíly. Tato skutečnost může být jednou z příčin, proč Josef Kamila do rodiny přijal. *“Určitě to na něm je znát, že v těch genech to má jo, protože třeba příklad, hrál si tady na ulici s kamarádama a prostě bylo vidět, jak on prostě řve úplně, že prostě dělá bordel na tý ulici jako takovej ten pravej romskej.*“ Zároveň si Josef všímá, jak se Kamil chová a některé chování Kamila přisuzuje právě romské národnosti. Josef se v rozhovoru dotýká i citových vazeb uvnitř náhradní rodiny. Zamýšlí se nad tím, jak vlastně vidí Kamil přístup náhradní rodiny, zejména své náhradní matky. *“Ono to je prostě úplně něco jinýho, když dítě je Vaše a když to dítě prostě Vaše není, že jo. To je prostě, úplně se musí s tím člověkem zacházet úplně jinak, protože prostě dítě, který je Vaše, tak Vás miluje prostě úplně se vším všudy. Ale Kamil nemá pocit, že to s ním mamka myslí vždycky dobře.*“ Josef vysvětluje rozdíl mezi biologickým dítětem a mezi nevlastním dítětem. Objevuje přitom rozdíl v citové vazbě. Má pocit, že pokud se jedná o dítě v náhradní rodinné péči, má toto dítě větší sklon svého rodiče hodnotit a musí se tedy k dítěti úplně jinak přistupovat. Je tedy zřejmé, že i Josef vidí mezi těmito souvislostmi jisté rozdíly.

Dítě v pěstounství – Kamil - Kamil neustále vzpomíná na svou biologickou rodinu. *„No tak já mám ještě tety a babičku. Takže tam jezdím na Vánoce a o velkých prázdninách. Tam, vždycky jezdím na čtrnáct dní. A slavím tam, právě o těch prázdninách, tam slavím narozeniny.*“ Kamil má silnou tendenci vysvětlovat, jaké má biologické příbuzné. Popisuje, jak k biologické rodině jezdí na návštěvu. *„Babička chodí dost do práce, protože ta má, jakože tý mý rodině, jako že tam pomáhá všem. Kdybych něco chtěl, tak třeba mi to nezakážou. Jsou tam všichni pohromadě. Tam jsme pořád jakože, povídáme si pořád a tak.* „ Z Kamilova vyprávění je zjevné, že babička hodně pracuje a nejspíše se stará o obživu celé rodiny. Kamila uchvacují pravidla, která jsou v rodině nastavena. Zřejmě je to pro Kamila důležité, protože to ve svém rozhovoru ještě několikrát zopakuje. Na Kamila má biologická rodina značný vliv. *„Cítím se tam, jakože víc doma. Tím, že tam mám kolem sebe svoji, jakože tu pravou rodinu. Jsou tam všichni jako na mě hodně milí. Kdybych něco chtěl, tak třeba mi to nezakážou.*“ Kamil je v náhradní rodině deset let. Přesto se v biologické rodině cítí víc doma. Svou rodinu stále označuje za pravou rodinu. V této rodině Kamil vidí více volnosti, kterou v náhradní rodině nemá. Kamil dává důraz i na jistou pospolitost, která v biologické rodině

funguje. Zejména připomíná, jak si v rodině všichni pořád povídají. „ *Tady taky jsou hodný, ale jakože povinnosti už tady jsou. Když tam je třeba babička a moje sestřenice, tak ona tam má chatu, tam jezdíme všichni a je to dobrý. Tady taky jezdíme společně na chaty, ale jakože, ale každé si jede takový to svoje, jakože táta kouká na televizi, mamka uklízí nebo si čte, my jsme taky, jakože v pokoji a tak.* “ Z rozhovoru je zřejmé, že má biologická rodina na Kamila veliký vliv. Kamil má tendenci neustále obě rodiny porovnávat. Na biologickou rodinu kouká jako na rodinu, kde jsou silnější citové vazby. Na náhradní rodinu pohlíží Kamil dost odlišně. Je zřejmé, že mu pospolitost, kterou zažívá v biologické rodině, v náhradní rodině velice chybí. Navíc se v náhradní rodině objevily u Kamila problémy. „*S mamkou jsem řešil takový věci, jako, že jsem lhal ve škole, tak jsme se tady prostě víc hádali. Takže to bylo takový nepříjemný no. Vyřešili jsme to. No domlouvali jsme se, jako přes domluvy. Jakože, když bude všechno v pořádku. Mobil byl zakázaný, počítač. No to bylo s tou školou no.* “ Kamil popisuje atmosféru, která panovala v náhradní rodině v době, kdy měl problémy. Vysvětluje, jak to pro něj bylo nepříjemné a že se doma často vyskytovaly hádky. Kamil však již tyto věci neřeší a na problémy pohlíží jako na situaci, která už dávno v rodině proběhla. Kamil o svém přijetí do náhradní rodiny často přemýšlí. „ *No párkrát jsem si, jakože promítal v hlavě, jaký by to bylo, kdybych nešel do toho dětského domova a zůstal bych, jakože s mamkou pravou. Říkám si pak, že bych nepotkal tady bráchu.* “ O své matce se Kamil zmiňuje jako o pravé matce. Z jeho slov se ukazuje, že je pro něj nejbližším členem jeho bratr Josef. Je dost pravděpodobné, že seznámení s Josefem je pro Kamila tou nejdůležitější věcí, kterou mu pěstounská rodina přinesla. Z celého rozhovoru o vazbách v rodině je poznat, že se Kamil zmítá mezi biologickou a náhradní rodinou. Je možné, že proto má Kamil takovou tendenci obě rodiny porovnávat. Přemýšlí, co mu přináší rodina biologická a co mu přináší rodina náhradní. Polemizuje nad oběma rodinami a je znatelné, že si představuje návrat ke své biologické rodině.

Kategorie Obtížné situace v procesu adaptace

Pěstounská matka paní Zdena - V průběhu adaptace pěstounského dítěte došlo k několika obtížným situacím, které musela rodina řešit. „*Jako když byl malej, tak jsme řešili, jestli jí nebo nejí, jestli nejí moc sladkostí. Takže jsme řešili, jestli kupovat nebo nekupovat. Zkoušeli jsme různé varianty a zjistili, že to je všechno úplně jedno, že jak to uděláme, tak to uděláme. On se k nim stejně dostane. Že si je někde najde. A když mu je nedáme doma, tak se docpe po návštěvách. Nebo si to ukradne na návštěvě někde.* “ Od začátku byla na Kamilovi zjevná

touha po dosažení své potřeby, aniž by měl v této oblasti jakoukoli bariéru. Z rozhovoru a z celé popsané situace je znát odevzdanost a bezmoc. Problémy se začleněním do rodiny přicházely i v době, když byl Kamil na základní škole. „*To učení měl strašně těžký. Jako než si zapamatoval nějak postup třeba, tak si to musel třeba hodněkrát prostě opakovat a spoustu dní. Tak s tou školou úplně seknul. Prostě pátá třída, bez úkolů, bez učení a už jenom jako zatajování úkolů, zatajování známek a jako rozjel se takovej kolotoč, který trval bych řekla, do sedmý třídy. Vždycky půl roku jsme měli nějaký problémy, půl roku docela dobrý, třeba čtyři měsíce jako hrozný a zase třeba tři, čtyři měsíce dobrý. Takže to bylo takový náročnější. I dostal ředitelskou důtku za to, že si přepisoval známky.*“ Kamil začal mít problémy převážně se školou, ale protože zatajoval úkoly a známky, je možné, že mu nebyla situace úplně příjemná a nechtěl, aby se o tom náhradní matka paní Zdena dozvěděla. Pro paní Zdenu bylo toto období velice náročné, protože jí na Kamilově prospěchu hodně záleží. „*Já bych řekla, že už jsme z požadavků ustoupili ze všech, že nemusí ani prát prádlo, v podstatě může jen chodit na záchod a jíst.*“ Nesmíte po něm, vlastně na něho se spolehnout, protože tam neexistuje něco jako je nějaký svědomí nebo nějak závazek, kterej by musel dodržet, něco takovýho jako důvěra nebo prostě tady, takový ty jemný mezilidský vazby, tam je to narušený. „ Opět dává za příčinu problémového chování narušené citové vazby. Je velice znatelné, že paní Zdena se citovými vazbami u Kamila velice zaobírá a uvádí je jako hlavní příčinu všech problémů. Paní Zdeně na Kamilovi jistě záleží, avšak sama přiznává, že vztah mezi ní a Kamilem není úplně v pořádku. Je zřejmé, že Kamil není v žádné rodině plně ukotven. Ke své biologické rodině cítí silnou vazbu, ale na druhé straně v náhradní rodině má vybudované zázemí, ve kterém deset let vyrůstal. To může v Kamilovi vyvolávat vnitřní zmatek, který může ventilovat problémovým chováním.

4.7 Shrnutí výzkumu

Z kvalitativního výzkumného šetření vznikly tři hlavní kategorie. Ve větší míře se pohledy jednotlivých členů rodiny shodují. Hlavní kategorie se týkají především příchodu a adaptace dítěte do rodiny a vlivu rodiny na dítě v náhradní rodinné péči. Ve výzkumném šetření bylo zjištěno, že v době, kdy dítě přišlo do náhradní rodiny, trpělo silnou vazbou na svou biologickou rodinu. Tento fakt mohl zapříčinit horší citové navázání v náhradní rodině. Dalším zjištěním bylo, že náhradní matka pohlíží jinak na své biologické děti a na dítě v náhradní péči. Matka vědomě rozlišuje citovou vazbu mezi dětmi. Toto rozlišování se dotýká i výchovného procesu v rodině, a následkem toho je zhoršené citové navázání dítěte v pěstounské péči na náhradní matku. Dítě v pěstounské péči přechody mezi citovými vazbami pociťuje, a proto se autorka domnívá, že je to příčinou některých problémů. Pěstounská matka paní Zdena dává za příčinu Kamilova problémového chování narušení jemných mezilidských vazeb. Toto narušení je evidentní jak na straně biologické rodiny, tak v rodině náhradní. Zároveň dítě v pěstounské péči pociťuje odmítavý postoj u náhradního otce. To je zapříčiněno tím, že otec s přijetím dítěte do pěstounské péče nesouhlasil a proto nebyl na tuto změnu, která se týkala příchodu dítěte do rodiny náležitě připraven. Dítě v pěstounské rodině postoj náhradního otce velice důrazně pociťuje a trápí se tím. Protože dítě v pěstounské rodině pociťuje odmítavý postoj ze strany otce a nedostatečnou citovou vazbu ze strany matky, tak i otce, velice se upíná na svou biologickou rodinu. Biologickou rodinu označuje za pravou rodinu a dokonce svou matku, která o něj nejeví žádný zájem, označuje za pravou matku. Dítě v pěstounské rodině přiznává, že se u biologické rodiny cítí více doma. Faktem je, že u dítěte zjevně přetrvávají silné citové vazby k biologické rodině, z dětství. Další příčinou může být i volnější výchova, která v biologické rodině probíhá. Dítě má poté pocit, že se do biologické rodiny více začleňuje a že na něj rodina neklade tak vysoké požadavky. Může, získávat pocit, že její rodina více přijímá, i když o něj ve skutečnosti nejeví veliký zájem. Protože se dítě citově zmítá mezi oběma rodinami, je znatelné, že je emočně nestabilní. Touto problematikou se zabývá i Jeroným Klimeš ve svém článku o identitě dítěte v náhradní rodinné péči. *„Pokud ale u dětí vidáme počínající příznaky hraniční poruchy osobnosti (emočně nestabilní), tak tam naopak si musíme dvakrát rozmyslet, jestli je budeme vystavovat stresujícím setkáním s psychicky nestálými biologickými rodiči. Je třeba si uvědomit, že děti náhradních rodičů léčí především klid a citově stabilní prostředí náhradní rodiny - ne žádné „vychytané“ psychologické techniky. Jestliže jim my profesionálové s*

nejlepší vůlí a otevřenou náručí naordinujeme válku mezi bio a náhradními rodiči, tak je to horší, než kdybychom nedělali nic.“(Identita dítěte v náhradní rodinné péči (NRP) a kontakt s biologickými rodiči, 2013) Pro náhradní rodinu je velice důležité vytvořit pro dítě pevné rodinné zázemí, ve kterém, by byly emoce a pocity dítěte v dostatečné míře ukotveny. Protože dítě prožívá silné emoce a prožitky u své biologické rodiny, které jsou zesíleny v době pobytu dítěte u této rodiny, je důsledkem právě jeho emoční nestálost. Toto emoční vypětí má veliký dopad na adaptaci dítěte v náhradní rodině. Proto je adaptace dítěte v náhradní rodině velice těžkým procesem. V tomto případě se ukazuje, že se dítě v náhradní rodině neadaptovalo, a je pravděpodobné, že po dosažení plnoletosti od rodiny odejde.

Závěry a diskuze výzkumu

V bakalářské práci byl stanoven výzkumný problém:

Jaký vliv má pěstounská rodina na adaptaci romského dítěte v rodině?

Výzkumný problém se především zabýval působením pěstounské rodiny na adaptaci dítěte v rodině. Výzkumným šetřením byla zjištěna složitá síť citových vazeb, které probíhají uvnitř rodiny. Je to dáno především různými postoji členů rodiny k adaptaci romského dítěte. Výzkumným šetřením však bylo také odhaleno, že komplikovaná síť citových vazeb probíhá i v biologické rodině dítěte.

První hlavní výzkumná otázka: Jak se začleňuje romské dítě do neromské rodiny?

Dílčí otázka č. 1 : Jak probíhá v náhradní rodině adaptace romských dětí po příchodu do rodiny?

Po příchodu romských dětí do rodiny probíhá adaptace na základě domácího prostředí, které je pro dítě vytvořeno. Pokud je domácí prostředí, zejména, co se týká postojů členů rodiny k dítěti nedostatečné a málo otevřené, úspěšná adaptace nemusí proběhnout. V případové studii, která byla provedena, bylo domácí prostředí a odmítavé postoje členů rodiny natolik závažným prvkem, kvůli kterému se nepodařilo dítěti plnohodnotně adaptovat. Problém však není pouze u náhradní rodiny. U dítěte byla zjištěna silná citová vazba na biologickou rodinu, která přetrvává z dětství a návštěvami u této rodiny je posilována. Dítě se tak ocitá mezi dvěma rodinami a jeho adaptace se tak stává složitým procesem. V důsledku této skutečnosti, se ani po deseti letech pobytu dítěte v náhradní rodině nepodařilo dítěti úspěšně adaptovat.

Dílčí otázka č. 2: Jak rodina překonává obtížné situace spojené s adaptací dětí ?

Souběžně s adaptací dítěte vznikly problémy, které musela rodina řešit. Rodina tyto obtížné situace překonávala především komunikací. Pěstounská matka navíc tyto situace řešila radikálními postoji a argumenty, a to zejména u prarodičů. Na tyto situace dítě reagovalo neklidem a tento emoční neklid dítě prezentovalo například výchovnými problémy nebo silnou touhou po své biologické rodině.

Druhá hlavní výzkumná otázka: Jak se pěstouni sžívají s prvky romství ve výchově?

Dílčí otázka č. 1: Jak důležitou roli hraje v náhradní rodinné péči původní rodina a náhradní rodina ?

Původní rodina hraje v náhradní rodinné péči velice důležitou roli. V případové studii bylo zjištěno, že mělo dítě od začátku velice silnou vazbu k biologické rodině. Náhradní rodina proto navázala s biologickou rodinou kontakt. Projevilo se, že dítě po celou dobu pobytu v náhradní rodinné péči přikládalo biologické rodině větší význam než rodině náhradní. Význam biologické rodiny byl v tomto případě pro dítě značným prvkem, který zapříčinil určitý rozpor v adaptačním procesu.

Dílčí otázka č. 2 : Jak je dítě přijímáno náhradní rodinou a jeho okolím?

Z případové studie vyplynulo, že dítě bylo přijato pouze jedním členem rodiny. Náhradní rodina dítě nepřijala v tak dostatečné míře, aby se dítě do rodiny plnohodnotně začlenilo. Velkým problémem bylo přijetí dítěte i ze strany prarodičů. Dítě bylo dobře přijato svými kamarády a starším bratrem. Přijetí dítěte souvisí s přístupem členů rodiny k tomuto dítěti. Pokud si členové rodiny neujasní k dítěti své postoje, nebude dítě rodinou nikdy dostatečně přijato.

Závěr

V praktické části bakalářské práce byl stanoven vědecký problém, který si stanovil za cíl zjistit, jaký vliv má pěstounská rodina na adaptaci romského dítěte v rodině. S výzkumným problémem byly stanoveny dílčí otázky, které se zaměřovaly na samotnou adaptaci dítěte, na překonávání obtížných situací, na biologickou rodinu dítěte a na přijetí dítěte jeho okolím. Aby byly tyto otázky zodpovězeny, byla zvolena metoda kvalitativního výzkumného šetření, ve kterém proběhl se členy pěstounské rodiny rozhovor a následně byl tento rozhovor rozkódován pomocí otevřeného kódování na několik kategorií.

Teoretická část bakalářské práce se zaměřila na dítě v pěstounské rodině tím, že se snažila popsat stanovený cíl v jednotlivých kapitolách. Hlavním cílem bylo analyzovat začleňování romského dítěte do neromské rodiny. V teoretické části byl popsán vývoj pěstounské péče, jak se utvářela až do současné podoby. Byly přiblíženy formy pěstounské péče v současné době a s tím bylo popsáno, jaká cílová skupina dětí je do pěstounské péče osvojena. V práci byl detailněji popsán i proces, kterým prochází náhradní rodiče při přijetí dítěte do pěstounství. Příchodem dítěte do pěstounské rodiny se zabývala další část této práce a vysvětlovala, proč je důležité se na příchod dítěte do rodiny připravit. Výchovou romského dítěte v neromské rodině se zabývala další část práce a byl zde kladen důraz na romskou identitu, která by ve výchově dítěte mohla hrát určitou roli. Protože vliv biologické rodiny na dítě v pěstounské péči je mnohdy zásadní, byla tomuto tématu věnována i další část bakalářské práce. S procesem adaptace dítěte se mohou vynořovat úskalí a dilemata, která musí rodina překonat. I tomu se věnovala teoretická část v dalším úseku práce. Dítě není přijímáno pouze samotnou náhradní rodinou, ale i svým okolím. Proto se další část teoretické práce zaměřila na přijetí romského dítěte okolím. Poslední část teoretické práce nastínila a detailněji přiblížila činnost organizací pro pěstouny v Královéhradeckém kraji. To vše bylo zpracováno a popsáno s využitím odborné literatury, která se na tuto oblast zaměřuje. V teoretické části byly použity i náhledy a myšlenky autorky k této oblasti.

Cíl práce, který byl na začátku stanoven, se do jisté míry podařilo naplnit. Teoretická část přiblížila začleňování dítěte do náhradní rodinné péče z několika rovin. Praktická část práce pomocí výzkumného šetření v případové studii sledovala, jak se dítě v rodině začleňuje. Teoretická i praktická část práce zanalyzovala začleňování dítěte v rodině a tím odpověděla na vědeckovýzkumné otázky, které si stanovila.

Tato práce by mohla být vhodným materiálem pro žadatele o pěstounskou péči. Pěstounská rodina, která se rozhodne přijmout dítě do své péče by mohla do bakalářské práce nahlédnout. Mohla by získat informace nejen o tom, jak proces pěstounské péče probíhá, ale i jak na celý proces pohlíží odborníci, kteří se v dané oblasti pohybují. Zároveň by touto prací, mohl být žadatelům usnadněn průběh adaptace dítěte, pokud by nahlédli do případové studie, kterou se tato práce zabývá. Informace o začleňování dítěte v rodině, by jim mohly přinést zajímavé poznatky, které by využili například, při adaptaci dítěte ve své rodině. Bakalářská práce otevírá i možnost dalšího výzkumu, který by navazoval na zjištění, která případová studie přinesla. Výzkum by se mohl zaměřit detailněji na to, do jaké míry má vliv biologická rodina na dítě v náhradní rodinné péči a podrobněji by se mohl zabývat sanací rodiny. Zejména by se mohl zaměřit na důsledky, které sanace rodiny přináší.

Seznam použité literatury

Tištěná literatura:

- BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia Praha, 2004. ISBN 80-7220-180-8
- GABRIEL, Z. a NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1788-3
- MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8
- MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Nakladatelství Portál, 2002. ISBN 80 – 7178 – 637 – 3.
- MATOUŠEK, O. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8
- NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8
- PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978 – 80-246-1916-3
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-410-9
- SOUKUPOVÁ, H. *Prožívat několik životů*. České Budějovice: Společnost Otevřená rodina, 2008. ISBN 978-80-254-2191-8
- ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5
- ŠVARŤÍČEK, R. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
- VANČÁKOVÁ, M. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. ISBN 978-80-87455-05-0
- ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978 – 80 – 262 – 0065 – 9.

Elektronické zdroje:

Identita dítěte v náhradní rodinné péči (NRP) a kontakt s biologickými rodiči. [online]. 2013. [cit. 2018 – 3 – 14]. Dostupný z

http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/identita_ditete_styk_s_bio_rodici.htm

Kontakt dítěte s biologickým rodičem v náhradní rodinné péči. [online]. 2015. [cit. 2018 – 1 – 16]. Dostupný z <https://www.nadacejt.cz/kontakt-ditete-s-biologickym-rodicem-v-nahradni-rodinne-peci-n133.html>

Naše cíle. [online]. 2016. [cit. 2018 – 1 – 20]. Dostupný z http://www.salinger.cz/stopa_capa/

O nás. [online]. [cit. 2018 – 1 – 20]. Dostupný z <http://www.pestounskerodiny.cz/o-nas.html>

Pěstounská péče na přechodnou dobu. [online]. [cit. 2018 – 1 – 16]. Dostupný z http://chcemebytpestouny.cz/prechodna_pp

Podíl malých Romů v dětských domovech se zvyšuje. Šanci na osvojení mají výrazně menší než ostatní děti. [online]. 2015. [cit. 2017 – 11 – 6]. Dostupný z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pocet-malych-romu-se-v-detskych-domovech-nesnizuje-sanci-na-osvojeni-maji-vyrazne-mensi-nez-ostatni-deti>

Pomoc opuštěným dětem. [online]. 2005. [cit. 2018 – 1 – 16]. Dostupný z <https://www.stem.cz/pomoc-opustenym-detem/>

Poslání a cíle. [online]. 2016. [cit. 2018 – 1 – 20]. Dostupný z <http://www.diamant-kralovehradecky.cz/poslani-a-cile-cilova-skupina/>

Proces zprostředkování. [online]. 2013. [cit. 2018 – 1 – 16]. Dostupný z <https://www.mpsv.cz/cs/14502>

Vztah mezi gádži a Romy, rasismus a diskriminace Romů. [online]. 2005. [cit. 2018 – 1 – 16]. Dostupný z

<https://www.zkola.cz/rodice/socpatologievy/rasismus/Stranky/%C5%A0t%C4%9Bpa%C5%99ov%C3%A1,-Ema-Specifika-romsk%C3%A9-rodiny.aspx>

Základní pojmy. Pěstounská péče... [online]. 2010. [cit. 2018 – 1 – 16]. Dostupný z <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>

Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace. [online]. 2012. [cit. 2018 – 1 – 16]. Dostupný z

http://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/zvykame_si_jeden_na_druheho_aneb_nova_nahradni_rodina_v_procesu_adaptace.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1

Ukázka rozhovoru s pěstounskou matkou paní Zdenou

„Já bych řekla, že problémy jako ve výchově začly bejt až tak někdy okolo pátý třídy. Jakože do pátý třídy bylo všechno úplně v pořádku. Jako když byl malej, tak jsme řešili, jestli jí nebo nejí, jestli nejí moc sladkostí. Tam bylo vidět závislost na těch sladkostech, takže jsme řešili, jestli kupovat nebo nekupovat. Zkoušeli jsme různý varianty a zjistili, že to je všechno úplně jedno, že jak to uděláme, tak to uděláme, on se k nim stejně dostane. Že si je někde najde a když mu je nedáme doma, tak se docpe po návštěvách. Nebo si to ukradne na návštěvě někde. Jakoby dneska bych řekla zpětně, že nemá cenu jakoby nic ve velkým řešit, že prostě jak to je, tak to je. Ale to jsem v tu dobu nevěděla. Třeba zrovna okolo těch sladkostí, tak jsem myslím tomu věnovala tý energie zbytečně hodně. Ale stejně se mi to nepovedlo. Jakoby na sladký je dodneška a prostě tak to je. Jako vím, že spoustu dětí, který emočně trpělo, tak má závislost na sladkým, takže to už bych to taky jakoby neřešila.

A jinak jako když chodil do školky, tak se ještě počůrával, pokakával to mu bylo čtyři a půl, tak v tý školce třeba jako, že se párkrát pokakal, ale to nejsou výchovný problémy, to jsme neřešili, to jsme čekali, až se to samo ustálí. Což taky potom samo přišlo. Takže problémy jako takový asi začly řekla bych až se školou. Jako do čtvrtý třídy se učil strašně, jako ne, že by se učil rád, ale furt byl tady připravenej u toho stolku s učením, protože on měl rád pozornost, on se musel dělit, že jo ještě, když tady vyl ještě ten starší syn, tak se dělil o pozornost ještě s tím starším synem a s Janou a vždycky když jsem jako se začla věnovat jemu tak on byl strašně šťastnej.

Asi by mu bejvalo třeba taky líp bejt sám, nebo jako jedno dítě, tady se fakt musel dělit o tu pozornost. Tak všechno má svý plusy a mínusy, že jo. Na toho staršího syna je úplně strašně fixovanej. Že maj hezkej vztah. Takže do tý pátý třídy, ještě celá třída čtvrté, to tady fakt jako seděl, že se připraví na školu, to učení mu moc nešlo, tak furt jakoby se tomu chtěl věnovat.“

Ukázka rozhovoru s biologickou dcerou Janou

„Jak máma říkala, že potřeboval tu pozornost, tak bylo málo celkově té pozornosti. Já jsem ani tolik nežárčila, ale vím, že on docela dost jo a že i teďka furt jakoby žárlí, vím, že se snaží kopírovat mě. Co mám, jak se chovám. Já to zas tolik nevnímám, nebo jako, ale normálně, i v tom, jak mluvím, jaký fráze používám, tak vím, že se přesně, jakoby snaží mluvit stejně jako já. To jako asi jediný, v čem jako. Mě je to vlastně jedno nebo chápu to, protože si i normálně mezi sourozencem se kopíruje a hádám, že já jsem kopírovala staršího bráchu, takže takový jako.

My se teda tolik nebavíme. Rozhodně se třeba bavím víc s tím starším bráchou. Kor teďka tadyten rok je to s tím Kamilem, tak jako že, jako se pozdravíme, i spolu mluvíme, ale spíš tak jako vedle sebe žijeme a tak jako, že to není úplně. Ale jinak. Jinak se prostě tak nebavíme. Ted'ka to je taková jako, že žijeme vedle sebe. Já jezdím ráno do školy autem, on jezdí o půl hodiny pozdějc. On jezdí na tu školu, ze který já jsem odcházela. My jsme jezdili od začátku k té jeho babičce společně, já si pamatuju, že i zatím dědou než umřel, tak taky jsme jako jezdili, že od začátku já jezdím k té rodině, i jsem s ním jela vlastně, když jsme jeli za tou mámou do zahraničí. Je poznat, že jsou takový jiný, ale jsou strašně takový milí. Takový jakoby prostě jako jsou prostě dobře přijmou.

Ukázka rozhovoru s biologickým synem Josefem

„Ale Kamil nemá pocit toho, že to s ním mamka myslí vždycky dobře. Prostě to pro něj není taková ta přirozená vlastnost milovat toho člověka, jakoby tak moc, aby jako i přes to, že tam dojde k nějaký zášti, tak že prostě stejně jakoby pro něj to je to, takže co se týče té školy, tak prostě já nevím co. Zezačátku se mamka snažila hodně jakoby s ním učit, stejně mu to prostě nikdy nešlo, jenom prostě vlastně ve výsledku jenom když se s ním učila, tak on dostal dobrou známku. Ve chvíli kdy ne, prostě dobrou známku nikdy nedostal. Na rozdíl od nás, jako my si i třeba dokázali sami dojít k té dobrý známce, ale on to prostě nedokázal jakoby. Takže v tom to mohlo bejt trošku jiný. Ta výchova a co teďka už je taky trošku jiný, že si teďka už mamka to jako v uvozovkách vzdala, jakoby řekla si, je to tvoje škola, je to prostě tvůj boj. Dělej si to sám, jak chceš, mě už to je jedno a od té doby, prostě ten kluk si dělá domácí úkoly, což mě úplně neuvěřitelně překvapilo.“

Ukázka rozhovoru s dítětem v náhradní rodinné péči - Kamilem

„Když jsem tam přijel tak, já sem, mě se narodila ještě sestra, jako mladší. Tý jsou ted' čtyři, když jsem tam byl, tak jí bylo tři, viděl jsem ji poprvý, tak jsem se trochu bál, jakože nebude vědět, kdo jsem, ale hned věděla, jako že jsem její brácha. S bráchama jsem si tam hned povídal, protože já mám staršího bráchu, tomu je sedmnáct a mladšího, tomu je deset, jedenáct. S tím mladším jsem se tam hodně bavil, starší je ted', chodí do práce a do školy. Chtěl jsem tam být dýl. Strašně to uteklo rychle. Jsem tam byl asi týden a něco a uteklo to rychle. Jakože bych tam byl dýl klidně. Chtěl bych jako ještě tam jet. Píšu si s bráchama, volám si s nima i.

Příloha č. 2

Dílčí kategorie vzniklé při otevřeném kódování

Pěstounská matka paní Zdena

Pěstounská péče – z pohledu pěstounských dětí, my máme zprostředkovanou pěstounskou péči, přípravou těch pěstounů, děti do pěstounský péče, děti v pěstounský péči, nikdy nebude takový

Sociální pracovnice – jedna sociální pracovnice, ta sociálka taky přijde, mezi těma sociálníma pracovníci

Rómství – může bejt i romského původu, že nejsou Romové, jako černý jsou všichni, on pochází z romský rodiny, oni ti Romové rozlišují, nadávaj na cikány víc, je pro ně cikán nadávka, si označujou lidi, je to pro ně těžký

Biologické děti – něco víc unesou, ty nároky na ně můžu mít jakoby vyšší, rychlejš dostanou jako seřváno, deset bylo Josefovi, čtyřletou dceru Janu

Biologická matka – máma byla v zahraničí, ona tam žije, jí bylo jenom čtyřiadvacet, že by ty děti mlátila, děti lezly přes ni, žije tam vesměs jakoby sama

Děda – pořád navštěvoval děda, děda je někde na ubytovně, jsme dohledali dědu, on už teda umřel

Původní rodina – k té jeho rodině, prostě strašně hodná, úplně fajn lidi, oni se narodili tady,

Příbuzní a okolí – babička a děda vůbec nechtěli, byla plná vzteku, byla úplně bezmocná, tchýně byla hrozně proti, moje máma byla taky proti, že už si na něj netroufá

Pěstounská matka – byl to teda můj sen, přála pomoct dítěti, že se jakoby nezlobím, já jsem to zkoušela, bych mu přála, to jsem v tu dobu nevěděla, pochybovala o tom

Kamil – mluvil pořád o sourozencích, on byl vlastně odebranej, měl rád pozornost, musel dělit, on se chce zalíbit, čeká, co řeknu, mě kopíruje, používá moje slova

Problémy – takový složitější, si to ukradne, moc nešlo, úplně totální propadák, setkávám s bezmocí, na něho se spolehnout, tam je to narušený, jsem probřečela noci, měl přepisovaný známky, málokdy skutečný a pravdivý

Biologická dcera Jana

Biologická dcera – moc nepamatuju, jsem ani tolik nežárlila, tam taky jezdím sama, jsem na gymnáziu, já nejsem úplně moc často doma, já jsem si na to zvykla už

Kamil – furt jakoby žárlí, jezdí na tu školu, jezdí na ty prázdniny, je u těch různých part, ty romský pubertáči, je z dětského domova, je jiný v tom vzhladu

Vztah Jana a Kamil – se snaží kopírovat mě, my se teda tolik nebavíme, žijeme vedle sebe, žádné společné zájmy, si nejsme podobní ani trochu, jako se pozdravíme, sedneme a povídáme si

Vztah Jana a Josef – bavím víc s tím starším bráchou, neřešil moje věci, si jako píšeme často, říkáme si co je nového, my to máme fakt jako dobrej vztah

Kamilova rodina – jezdím k tý rodině, jsou takový jiný, za tou jeho maminkou, k těm svejm, úplně tíhne k té rodině, nikdo ho tam neokřikuje, furt je návštěva

Biologická rodina – nám dávaj třeba peníze, mě chtěj jako přilepšit, oni ho prostě furt nevnímaj, tam jezdíme hrozně málo, mamka byla na něj více přísnější

DD – školení pro ty pěstouny, se zbytkem toho dětského domova, kde jsou vlastně ty pečovatelky, jezděj na ty zájezdy, je tam jako doprovodnej program

Sociální pracovnice – vím, že sem choděj, sociální pracovnice sem chodí, mě se vůbec na nic neptají, že je vůbec nezajímám

Okolí – kamarádi to vnímali v pohodě, strašně často se divěj, ty lidi asi tolik nevnímaj

Biologický syn Josef

Kamil – mám ho rád, takový štěňátko, hrál si, taková troska, není od nás, naučí se, neměl problém, přestal počůrávat, se hodně zlepšil, nedokáže pochopit, nebere to tak, v celkovém vývoji

Náhradní matka – byla připravená, silná osobnost, ucejtila pochybnosti, její rozhodnutí, dokázala rozmluvit, prostě obhájit, extrémně zlobí, na pokraji těch sil, strašně naštvalo, byla připravená

Náhradní otec – taťka nevlastní, byl přísněj, necejtíl to, nechtěl jít, víc zásaditej, takovej jinej, velkej obrannej systém, málokoho pustí, skvělejš, srdce na pravým místě

Ségra – zápasila, její střednost, krásnej vztah, spolu super, nevlastní, jinýho tátu, chtěla poznat, moje ségra

Příbuzní – hodně zásaditý, neměl moc šanci, dost skeptický, nejdřív nechtěli, často nejezdil, moc nechtělo, jezdí s rodičema, moc přísný, míň přísný

Josef a Kamil – docela smířenej, prostě akceptoval, absolutně nevnímal, ňákej extrémní výkyv, nezarazilo, rozdíl nedělám, srandu dělám, kamarádskej vztah, brácha s bráchou, rádi navzájem, částí rodiny, dokázal přijmout, skvěle pomáhá, s ním pojedu

Kamilova matka – nechtěla dávat, u tý svý mámy, je jakoby ráda, tolik nestojí, další dvě děti, oddělení od tý mámy, honí hlavou, o něj postaráno

Kamilovi příbuzní – jeho babičku, i toho dědu, ještě tu tetku, všechny jsem poznal, úplně normální, v pohodě, fakt Romové, prostě tmavý, krásný, takový normální, byli vděční

Citová vazba – něco jinýho, dítě je Vaše, úplně jinak, který je Vaše, rodič seřve dítě, naučili, obohatilo, otevřelo to srdce

Romství – je to Rom, není to Rom, v těch genech to má, i přes to rádi, dělá bordel, pravej romskej, na něm je znát, že Rom je, nedělám v tom rozdíl

Problémy – s učením, ty spojitosti, mu nejde, absolutně neví, trošku horší, k většímu odporu, nedokázal, velkej průser, domácí úkoly, ňáký pětky, ňáký pomůcky, nedával

Dítě v pěstounské rodině – Kamil

Náhradní matka – mamka tady, uklízí nebo si čte, říkala od malička, mamka říkala, jsem řešil

Náhradní otec – kouká na televizi, dobrý vztah, nebavím se s ním, nepovídáme si, to jsou klukoviny, měl přísnější rodinu, on vyrůstal

Ségra Jana – dobrý vztah, jinačí trochu, já to tak necítím, taky povídám

Starší brácha – blízký vztah, víc s ním, bydlel, v pokoji se mnou, dost fajn, k nim chodím, čerstvě odešel, mi to chybělo, šel za bráchou, nepotkal tady bráchu

Náhradní příbuzní – vzali v pohodě, všichni milí, v Ostravě dobrý, i na dovolený, už nejezdíme, jsou starší

Biologická rodina – tety a babičku, na Vánoce, o velkých prázdninách, slavím narozeniny, pomáhá všem, u tety, jednu tetu, mezi nima střídám, má manžela, bratr mámy, druhá teta, to je sestra, víc doma, pravou rodinu, hodně milí, nezakážou, tu chvíli, vždycky dobře, všichni pohromadě, babička, moje sestřenice, má chatu, povídáme si, je to dobrý, hned věděla, její brácha, uteklo to, dýl klidně, ještě tam jet, volám si s nima, se tam těším, s mamkou pravou

Domácí prostředí – v pohodě, tady zabydlel, jsou hodný, povinnosti, bydlím, to svoje, povídáme, ne tak často, pokoj pro sebe, domlouvaly, vyrůstal, dopadlo takhle

Volný čas – na hory, na tábory, různý výlety, na chaty, na fotbal, o víkendech, sejdeme, do kina

Škola – moc ne, obor cizokrajných zvířat, podívat, rozhoduju, ještě čas je, umřela třídní učitelka, střídali pořád učitelé, období jakože horší

Problémy – jakože horší, lhal ve škole, víc hádali, nepříjemný, zakázanej